

אוצר

בין אדם לחבירו

צילומי מקורות

איסורי הכאה

מכון תורת האדם לאדם
צפת

מכון לביקורת דעות ופיקוח על המוסר והאמונה

הספר שלפניכם הוא מהדורה
נסיונית בסדרת
"אוצר בין אדם לחבירו"

נשמח מאד לקבל הערות
והצעות לשיפור הספר

גם לציין שעדיין לא עבר
הגחה מדוייקת ונשמח לקבל
הערות בזה

ניתן למסור הערות

בטל : 04-6970825

נייד : 0527624271

מכון ללימודים ולמחקר

©

כל הזכויות שמורות
למכון תורת האדם לאדם ע.ר.
מאור חיים 5/65
צפת תשע"ב

רק משום שאף אם לא יוכל להחזיר את החפץ, יצטרך לשלם לו דמים, הדמים נחשב לכסף קנין ודוק היטב בזה, וא"כ צביאה הכסף נחשב לא צביאה עצמה, אלא הכסף מה שיצטרך לשלם

לה צבייל הציאה אם היא לא תקנה הטלה, וע"כ שפיר יכול הצועל לחזור צי' ויצטרך לשלם צבייל הציאה, וזה יכול להחזיר ודוק היטב כי הוא נכון מאד.

1234567

סימן סט

בענין עושה מעשה עמך

דף מ"ח ע"ב

פ"ה [מהלכות מומרים] ה"ב. מי שהיו אצו ואמו רשעים גמורים ועוצרי עצירות, אפילו נגמר דינן להריגה והם יוצאין ליהרג אסור להכותן ולקללם, ואם קלל או חבל בהן פטור, ואם עשו תשובה ה"ו חייב ונהרג עליהם אע"פ שהרי הן יוצאין לגיטתה צמה דברים אמורים צנו אצל אחר שצא והכהו וקלל אחר שנגמר דינו אע"פ שעשה תשובה הרי זה פטור הו"א והוא הולך למיתה, ואם ציישו חייב בקנס המצייש עכ"ל.

ולהכותו רק שחיובא אין אם קלל או הכה, וצפ' הזהב הנ"ל הלא מפורש שמילט לייטינן מאחר שאין עושה מעשה עמך, גם עיקר דינו של הרמז"ס אינו מובן מנ"ל חילוק זה, הלא בפסוק ונשיא בעמך לא תאור, לא כתוב שם עונש אלא האיסור ומכיון שדרשינן מקרא זה רק אם עושה מעשה עמך, בפשוטו שהמיעוט הוא על האיסור שאם אינו עושה מעשה עמך אין עליו איסורא, ומנ"ל לומר שרק בעונש איתמעט ולא מהאיסור. ונראה בזה דלכאורה קשה מנ"ל למעט מהאי קרא שכתיב גבי נשיא שאם אינו עושה מעשה עמך שמוחר לקללו, גם על אצו שחמור איסורו שהרי חיובו סקילה, ואפשר שאפילו באינו עושה מעשה עמך חייב, אולם הוא פשוט שהרי האזהרה במקלל אצו הוא מהאי קרא דכתיב גבי כל אדם שהרי אין עונשין אלא א"כ מזהירין, ואזהרה היא מהאי דכתיב גבי כל אדם כמבואר למעלה בה"ד, וכל אדם שזה עם נשיא לענין ששניהן מזהירין רק בלאו ואין חומר בזה יותר מזה, וגם אצו אזהרתו מזה הלוא, וא"כ המיעוט הוא גם על אצו, ואין הלוא על מי שאינו עושה מעשה עמך, וע"כ אין העונש שהרי אין עונשי בלא אזהרה, אצל האיסור לא נריך אזהרה, וזו עצמו מה שכחוב מקלל אצו ואמו מות יומנ זה מורה על איסור אלא שאין עונש בלא הלא וע"כ אם אינו עושה מעשה עמך איתמעט מהלואו אין עונש, אצל האיסור שנלמד מקו

הנה הרמז"ס כתב שהיו רשעים גמורים ועוצרי עצירות, ומשמע שלענין שיהא פטור אם קלל אותם או הכה בהם, הוא דוקא ברשעים עוצרי עצירות שע"י נעשים רשעים, וצ"ע מהא דאיתא בצ"מ בפרק הזהב דמ"ח ב' באם חחר מן המקח אם הקנין ה"י רק ע"י כסף, שיש עליו מי שפרע אצו אמר אודועי מודעינן לי' ננשום דכתיב ונשיא בעמך לא תאור, ורצ אמר מילט לייטינן לי' דכתיב בעמך בעושה מעשה עמך ופרש"י דכתיב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב, והלכתי כרצא כמפורש צהרמז"ס פ"ו מהל' מכירה ה"ב, הרי אף שמשום זה לא נעשה רשע ומותר לי' לחזור ויכול לחזור, מ"מ אין זה מעשה עמך מותר לקללו, וא"כ מדוע כתב כאן הרמז"ס רשעים ועוצרי עצירות, גם יש להצין מה שכח הרמז"ס שאף שאינו עושה מעשה עמך מ"מ אסור לקללו

אין חיוב, ומהדין שמילט לייטיין ל"י שחשיב
לאינו עושה מעשה עמך משמע אף אם אין
רשעים ג"כ נקראין אינו עושה מעשה עמך,
לכאורה קשה, והנה החוס' שם צ"מ כתבו
מפורש שרק לענין זה חשיב לאינו עושה מעשה
עמך שלייטיין ליה עבור שחזר צ"י אבל אסור
לקללו על חנם ע"ש, מיושב דעת הרמב"ם,
שלענין לקללו על חנם כתב כאן בהלכות ממרים
שבעינין שיהא רשע גמור ועובר עזירה, ולענין
מי שפרע הלל כתב זה בהלכות מכירה הנ"ל,
אולם קשה ל"י מלשון הר"י"ף שם צפרק הזהב
שכתב והלכה כרצא דאמר מילט לייטיין ל"י,
ושמענין מינה דכי האי גוונא לאו עושה מעשה
ישראל הוא עכ"ל, ואינו מובן מה הוסיף הר"י"ף
בזה שכתב ושמענין מהא, למאי נ"מ הלל הוא
פסק כרצא שמילט לייטיין ל"י, ומשמע שכוונת
הר"י"ף להוכיח מזה שאין זה נקרא עושה מעשה
עמך לענין לקללו אף על חנם, לא רק ע"י
שחזר צ"י, וכן נראה לי משמעות מהריטב"א
שהביאו שם השיטה מקובצת צפ' הזהב, ולפי
הנראה שהרמב"ם חולק וסובר כשיטת החוס'
וי"ל בכל זה.

דמקלל אביו ואמו וגו' שט לא איחמעטו בזה
אינו עושה מעשה עמך, ולכך אסור אף אם
אינו עושה מעשה עמך, וכ"ז הוא רק בקללת
אב ואם, שיש קרא מקלל אביו ואמו וגו' שמוזה
ידעינן אסור אף באינו עושה מעשה עמך, אבל
בקללת כל אדם שכל האיסור הוא רק מהקרא
שנאמר צ"י הלאו לא תקלל חרש ונשיא בעמך
לא תאור, וקרא הזה הלל הוא רק בעושה
מעשה עמך, וע"כ אין איסור ג"כ ולכך שפיר
הדין שמילט לייטיין ל"י משום שאינו עושה
מעשה עמך ואף שנקרא לא תקלל חרש לא
כתב האי מיעוט, סוברת הגמ' שלענין הלאו
למידין אחד מהשני וכמו בנשיא לא נאמר הלאו
בזה אינו עושה מעשה עמך כך הוא בלא תקלל
חרש ודוק היטב, וראיתי במנ"ח מצוה רל"א
שכתב שאף בקללת כל אדם יש איסור אם הוא
רשע אפילו, ולהמתבאר זה אינו מאחר שכל
האיסור הוא מהאי קרא מהלאו שנאמר, ובו
נאמר האי בעמך שדרשינן בעושה מעשה עמך,
מנ"ל לומר שיש איסור.

אולם מה שהקשיתי על מה שהרמב"ם כתב
דין זה רק בשהיו אביו ואמו רשעים

סימן ע

בענין ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה

דף נ"א ע"א

דעת רש"י בכמה מקומות משום דלערה דגופה
הוא ולא ניתן למחילה, אולם בשיטה מקובצת
צפ' הזהב מובא מהריטב"א דגם בעונה תנא
קיים דלעור הגוף נמי ניתן למחילה כדאיתו
צפ' החובל, וגם בירושלמי צפ"פ השוכר או
הפועלים מפורש שגם עונה דבר שבממון הוא
ותנאו קיים הי ניהו דבר שאינו של ממון שא
מתי לא תהי' זקוקה ליבוס הרי זו מקודש
ותנאו בטל, ובסוף דבריו הקשה המל"

פ"ו [מהד' אישות] ה"י. כ"ל כגון שקדש
אשה על תנאי שאין לה עליו שאר כסות
ועונה שאומרין לו בכסות ושאר שהוא תנאי
שבממון תנאך קיים, אבל בעונה תנאך בטל
שהמורה חייבה אותך בעונה והרי זו מקודשת
ואתה חייב בעונתה ואין צורך לפטור עלמך
בתנאך וכל כיוצא בזה וכו' עכ"ל.
עיין במל"מ שהביא דעת כמה מהראשונים
דעת הרמב"ם שבעונה תנאו בטל וכן

יעריין כאן בלח"מ שבבית שרין בשבועות פי שבועת
 שמים בחרת, כחז שאף שהרמב"ם פוסק דאסור
 לחבול בעלמו, מ"מ פוסק שחל שבועה להרע לעלמו משום
 שאין האיסור מפורש בחזרה, ולי"ע למה לריך לזה, בלא
 לפי מה שמשמע בהחובל דל"א זי שהא דאסור לו לחבול
 בעלמו הוא משום הא דר"א הקפר שאף נזיר הוא חוטא
 שאסור לזער לעלמו, וכמו שפוסק כאן הרמב"ם, וא"כ
 פשיטא דע"ז חלה שבועה, שהרי אם נשבע שלא יחבל היום
 חלה בשבועה וכן בשאר מיני זער, וע"כ חלה השבועה
 גם על לחבול לעלמו, וכמו שחלה שבועה שלא תשחית י
 אף שזויר נקרא חוטא עבור שזער עלמו מן היין, ויראה
 דהכח הרמב"ם פ"ה מהל' חובל ומזיק ה"א כהנ' אסור
 לאדם לחבול בין בעלמו בין בחבירו ולא החובל בלד' אלא
 כל המכה אדם כשר מישראל וכי' ה"ז עובר בלא תעשה
 שנאמר לא יוסף להכותו וגו'. ולכאורה ל"ע שהרמב"ם
 כלל הדין הזה לחבול בעלמו שאסור עם הדין שאסור
 לחבול בחבירו, והרי בחבירו יש לאו מפורש לא יוסף
 ואילו החובל בעלמו הוא רק משום הדין דאסור לזער
 לעלמו, כמו שאסור לישב בהענייה, אולם הוא פשוט שודאי
 בלא דברי ר"א הקפר, ואם כי מחזר לזער לעלמו ממילא לא
 כי איסור גם לחבול לעלמו, אבל מאחר שיש איסור לזער
 לעלמו, ואינו בעלים על עלמו לענין זה, שוב ממילא הדין
 שאסור לחבול לעלמו מהאי קרא דלא יוסף, ונלמד מהאי
 קרא הנאמר לענין להכות את חבירו, שכמו כן אסור
 להכות את עלמו, אף שפשע הקרא הוא על אחרים ומכ"ע
 אינו לוקה אם חבל לעלמו, מ"מ לענין האיסור נלמד מהאי
 קרא שגם לעלמו אסור לחבול, וזהו שכח הרמב"ם בפ"ה
 מהל' חובל ומזיק הני"ל שאסור לחבול בין עלמו בין חבירו
 שכוללן יחד, שבחזרוייהו האיסור הוא מהאי קרא לא יוסף,
 וזהו שזריך כר"ן לפרש העעם מה שבועה חלה על הכרת
 עלמו, משום שאין האיסור מפורש בחזרה, משום שהוא
 רק לימוד מהקרא לא יוסף אבל פשע הקרא הוא על
 אחרים ואינו לוקה רק באם חבל לאחרים ולא אם חבל
 לעלמו.

ובמו הדין בחבלה שהאיסור הבלת עלמו הוא דין חורה
 מהאי קרא לא יוסף, אלא שאין מלקות, כן הוא
 לענין רציחה, אף שאין עליו חיוב מיתה בהורג לעלמו,
 משום שהקרא ברזח הוא שהרג לאחר, מ"מ נלמד מהאי
 קרא לא תרצח גם על עלמו, וכמו שכח הרמב"ם בפ"ב
 מהל' רוצח ה"ב שגם הורג עלמו הוא שופך דמים ועון
 הריגה בידו, ומה שאין עליו חיוב מיתה ב"ד הוא כמו
 שכחתי שמי"מ הקרא איירי בהורג את חבירו, וגם בהורג
 ע"י גרמא יש עליו עון רציחה, והרי בן נח נהרג אף אם
 הורג ע"י גרמא כמו שכח הרמב"ם בפ"ע מהל' מלכים
 ה"ד ע"ש באם כפחו לפני ארי או שהניחו ברעב עד
 שמת בן נח נהרג, אלא שיש בזה עון רציחה אלא שישאל
 אינו נהרג, ומה שכח הרמב"ם בפ"ב מהל' רוצח הני"ל
 שאף שאין בהן מיתה ב"ד, מ"מ חייב מיתה לשמים, אין
 זה חיוב מיתה ביד שמים, כמו כל בני שנמנו בסוף פרק
 כל הנשרפין בסנהדרין וחשבון הרמב"ם בפ"י"ע מהל' סנהדרין,
 שהרי אלו כגון בהורג בגרמא או הורג את עלמו לא נמנו שם
 וע"כ שאין זה נקרא חיוב מיתה בידי שמים, אלא שכאן
 הפירוש שהוא מגדרי שטר ועונש שדינא מסור לשמים,
 אבל אין זה חיוב מיתה בידי שמים, והוא פשוט וברור.
 נשים

בפרשת קדושים תהיו, וכך איתא שם קדושים תהיו יכול
 כמוני, ת"ל כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם, ולפי
 מה שכח כאן הרמב"ם אדרבה ממה שכח כי קדוש אני
 יש להדמות אליו להיות קדושים כמוהו מה הוא קדוש אף
 אהה קדוש, ואולי שלדמותו אליו נדרש מהקרא זה שכח
 הרמב"ם והלכה דברכו וע"כ נדרש כאן מה שכח כי
 קדוש אני למעט הוא שקדושתו למעלה מקדושתכם וריתו
 בפירוש הרמב"ן על ההורה שם צ"י קדושים שהבית מהח"כ
 שנדרש והקדושתו ובייחוד קדושים כי קדוש אני כי כשם
 שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים כשם שאני פרוש כך
 אתם תהיו פרושים, הרי שנחלקו הח"כ עם המד"ר בדרוש
 כי קדוש אני, והרמב"ם כאן כחז לפי הדרש של הח"כ.

ונראה שהכי ביאורו בדרוש שנדרש במד"ר הני"ל, ואין
 סתירה לדרוש מה הוא קדוש אף אהה שזריכין
 להדמות אליו, לפי מה שכח הרמב"ם לקמן בפ"ג ה"א
 (שמה יאמר אדם הואיל והקנאה והתאוה והכבוד וכיוצא
 בהן דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן העולם חפרוש
 מהן ציותר ואחרתק לזד האחרון עד שלא יוכל צער ולא
 ישחה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילבש
 מלבוש נאה אלא השק והאמר הקשה וכיוצא בהן כגון כהני
 עכו"ם, גם זה דרך רעה היא ואסור לילך בה המהלך בדרך
 זו נקרא חוטא וכי, כך אמרו חכמים לא דייך מה שאסרה
 תורה וכי ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן לזה שלמה
 ואמר אל הכי לדיק הרבה ואל תחכם יותר למה תשומם
 עכ"ל) מזה מבואר שאין ללכת במדת הפרישות בקלה האחרון
 שהרי מלווין אנו על ישוב העולם ולא לחובו צראה כי אם
 לשבת יורה וא"כ מלות קדושים תהיו שהפירוש הוא פרושים
 תהיו אף שגם ע"ז נאמר מה הוא אף אהה, וקדושה הקב"ה
 היא למעלה מעלה גדולה כביכול הרבה יותר מקדושת האדם
 שהוא מלווה בה, מ"מ בהגבול והמדה שהאדם מוזכר בה
 שלא יפגע בישוב העולם ושלא יהא משומם נאמר מה הוא
 קדוש אף אהה קדוש וזהו מה שאמר המד"ר יכול כמוני
 היינו הפרישות בקלה האחרון, ת"ל כי קדוש אני, שקדושתו
 למעלה מקדושתכם וצאתת הרי כל העולם ומלואה וישוצה
 הכל הוא מלוונו יחברך וע"י השגחתו הפרטית העולם
 מתקיים והצדוק היעב צכל הדברים.

פ"ג ה"א. שמה יאמר אדם הואיל והקנאה והתאוה והכבוד
 וכיוצא בהם דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן
 העולם, אפרוש מהן ציותר ואחרתק לזד האחרון עד שלא
 יוכל צער ולא ישחה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה
 נאה ולא ילבש מלבוש נאה אלא השק והאמר הקשה וכיוצא
 בהן, כגון כהני העובדי כוכבים, גם זה דרך רעה היא
 ואסור לילך בה, המהלך בדרך זו נקרא חוטא, שהרי הוא
 אומר בזויר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, אמרו חכמים
 ומה אם נזיר שלא פירש אלא מן היין לריך כפרה המונע
 עלמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה, לפיכך ליוו חכמים
 שלא ימנע אדם עלמו אלא מדברים שמועטו החורה בלדד,
 ולא יהא אסור עלמו בנדרים ושבועות על דברים המותרים,
 כך אמרו חכמים לא דייך מה שאסרה תורה אלא שאהה
 אסור עליך דברים אחרים, ובכלל הזה אלו שמחשנין חמיד
 אינן בדרך עובה, ואס"ו חכמים שיהא אדם מסגף עלמו
 בהענייה, ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן לזה שלמה
 ואמר אל תהי לדיק הרבה ואל תחכם יותר למה תשומם
 עכ"ל.

ואסור
 (חובל)
 1432

מבואר ע"ז באמר בקולף יסורין יי"ש אלו י

ח

זו לכיינו מאה סלעים ולא מלינו כוס קנס
 יותר ממאה סלעים ובעת כחב כר' חורת
 הייס צמי' לנ"ק שס לפי סה"דס סלמעלס כוד עטר
 ספירות וכל ספירה כלולס בעטר דכיינו מאה ואנריו
 סל אדס עשוין גדפוח כלס דיוקנו לכך המנייס
 את הזדס עונסו ק' כלעיס
 כיעס"ג וטעס דנקטו ח'
 זוו נלע"ד דידוע כי חוח
 ח' פרמו אל ת"ו חמיס
 חיו חמוס וככעס גורס
 עיתס סהוז ח"ו חמו' לכך
 חיינו ח' זוו כדי שיחיס
 ולא ימות וכ"ט דר"ע ס"ל
 דכך זס כוז לטולס בן
 סנייס לעסיד בן לפני דלז
 מחלק כח"ק כחס ועיין
 דברכות ד"ך ע"א ובסנת
 דנ"א ע"א ובגרייחין לקמן
 כס"ו

בתי

לו זמן ובנת' שס
 דנ"ך דל"ה ע"ז
 כר"ך ופי' יהנין זמן וכספתר
 ר"ח חן כהנין זמן לחכמות
 ומסני כי לז יכנין ליה
 זמן להנלכ דמחריה פגנול
 חבל לנטח דלז הכריס
 ממונז יהנין ע"ס

לאחר

שינא ח"ל
 חנרו כו' כ"ה
 סנירסל נכונה ונ"ג כילד
 סזין לו כנסה חבל הזכר
 ליחא גלסון כמסנפ כי אס
 ח"ל רבי חן לי זמן ונחן לו
 זמן סמרי עומדה על פתח
 הנרס וסנר חת הכד בפניס

אני

זכו כליסר סמן גילחס את גלסס כו'
 אמן לך עלס כו' וביינו דהיתא סתס דנריו'
 ח"ל רע"ק לללח נמיס חזיניס והעליט
 הרס בידך כו' וכ' סרנ כללאל בש"ס סס מסס גאון
 וז' לללח נמיס חזיניס על סס עלס כוז דקאמר
 ליה כפי כעין מיס עמוקיס עלס בלב חיש כו' יע"ס
 ולפ"ד דרייחז סלנו חפס"ל דקאמר לו דאינו מועיל
 סעלס סנחן לו חנירו וזכו דח"ל חע"ג סלקחח עלס
 לכטור עלמן כדקאמר ככז עכ"ז בעליח הרס בידך
 סזין דנרין כלום וכדאמר נכמוך
 סהוז יטנע קטן ודמיו ח' פרופוח
 כמ"ס חסנפ רפ"ק דקידו' ד"ב ע"א
 ובפירס"י סס ורבינו ערוך ערך חסר ע"ס ור"ל סיקח
 סמן כמו סיעור סקנוי גליסר דכיינו מעט סמוקוויינו
 דחיתא לקען על סמן כליסר לז חסס כו' כלומר
 על מיעוט סמן כשיעור סהוז קנוי כליסר וכמ"ס רש"י
 זכ"ל ובע"ס וכו' פני מסס פי' על סירוס' דפי'
 מנסינו דחן זכו כליסר סמן ויעויין סס לברב בית

בכאיסר

והיתה

מסכת ומנחת ידה על ראשה כהב
 החוס' יו"ט ז"ל כלומר ביחה מאככת
 הסמן נכפח סלס והניחס ידה על ראסס לכורך
 דמסכתח מלסון כוכה ע"מ להספוח וכן פי' ברב
 פני מסס על סירוס' נפסנה סס דכית' מסכתח בידס
 אח ססמן ומנחת ידה לכורך
 על ראסס יע"ס נס כרנ
 חורת חייס ה"ד ברב רנל
 יסרס נמי' לזס פי' כן
 מסכתח ר"ל מלחלח ידה
 נסמן וככס ומססח נה
 ראסס וכיון סעסחס כן
 ע"מ דעניס סיתה כו'
 יע"ס ורבינו סחארי ס"ד
 כר"ב נס"מ סס כחב וז"ל
 י"מ דכפך סלו היס ופרו'
 כיליח סלס גילחס ח' את
 ראסס וכיחס מסכתח
 ידיס נסמן וכיחס פנחת
 על ראסס סחסזכ ססמן
 נסערה ובניחס חלניענו
 כו' פ"ס וכנס מ"ס דסכך
 סלו כיה כ"מ מנרייחיו
 וכמ"ס ברב חוס' יו"ס
 ז"ל כיע"ס ברס מ"ס חמ"ז
 וי"מ סכפך סלס וללער
 הסנירס וספוכח ססמן
 כיחס מלסערס וגלח' את
 ראסס כטופח' עליס מלסון
 נסיס מספוחח ומ"מ לטון
 פנח' על ראסס יורה כפי'
 סראסון יעו"ס קל"פ כי
 סכח קרז דכתיב נסמולל
 ב' סי' י"ג וחקח חמר
 כו' וקסס ידה על ראסס
 וחלך סלוך וועקס וכי'
 סמפ' סס ומסיס ידה על ראסס כן כוז דרך סמלעער
 כמ"ס דפי' בר' מלודת לוד יע"ס וזיך כח' דלסון
 מנחת על ראסס יורה נפי' סרזכון בלח לפי סכחוב
 גס כוז יורה נפי' סהרון ול"ע וכו' ראיחי לכרב
 חוס' יו"ט סט סכ' ז"ל ובחקלח ספרי סריף כחוב
 וכיחס מספחת ומכס כו' ומפני כן יז רזיס לפרס
 מסכתח גס כן גנין סכיה מלסון מספחת דמ"ח כ"ב
 דמ"ק ספירסו מסכסות כף חל כף ולפ"ז כריכין חנחנו
 לו' סססמן סלס דלח"ס חס לב נלער דאיניס חמריני'
 כ"ס בעל רינכ יע"ס וחארי סמחיר' חז ל"מ דכנס
 סנאמר דססמן סלו היס ולא סלס מ"מ כלז מלע"ר
 כיז לעסות כ"כ חרדה ומלחס סקפידס על סעסס
 ככס לפני פתחס מסונף ומלולכך נסנר ספך וספוכח
 ססמן וזו לא נפלחח ביז ולא רחוקס סהרי כמס
 קפדי חניסי ע"ז סיכיס לפני סחנר עד רחוב לנז
 חמ"ד נקי ונר וכנוי מכל טינוף ולכלוך ומה גס אס
 היס כחד סמוסל סמלוב על כך כי ירהס מעונס
 כמניע לה מהמח זס ועל ככל כסכיה חסס קוסי"ח
 כי סק"ול יסק"ל ליסקל סחכיתח לנחטי ולרנך דחייס
 למיכ"ע

באדם אחד שעבר על דברי ר'

פקיבא ופרע ראסה של אש' בשוק

ובאתו לפני ר' וחיבו ליתו לה ת' זוז

א"ל ר' זוז לי זמן לתן לו זמן כיצד ה'א

לאחר ר' זוז) ז"ל חבירו אפי אתו לך עצה

שלא תתן לה אפי' שוה פרוסה א"ל תן לי

(א"ל) לך פול שמן בכאיסר ושבו' את הצלו'

על פתחת של האשה מה עשתה האשה יצחה

מתוך ביתה ופרעה ראשה בשוק והיתה ספפח'

ומנחת ידה על ראשה והעמי' לה עדים ובא

לפני ר' ז"ק א"ל לבזויה זו אני אתו ת' זוז ומה

על שמן כאיסר לא חסה על כבוד עצמ' אלא

שיצתה מתוך ביתה ופרעה את ראשה בשוק

והיתה מספחת ומנחת ידה על ראשה א"ל לא

אחרת כלום שהחובל בעצמו אעפ"י שאינו

רשאי פמוד ואחרים שחבלו בו חייבים ואתה

עוזבלת בה צאוהן לה ת' זוז

רבי

אבות חי עי מסכת אורין פיג הראש קיג

לתיעוטא תניטול מלאכס וא"כ תס לי אס סלו או
 חס סלס סיס בלופן סאין זכ סכחז דרס כלל דוק

א"ר לא חמרת כלום ססחובל בעלמו כו' וס"ג
 גירוסלמי כמ"ס נס' פני מסי דכ"ד ע"ב

וכן סעתיקו חנוח סעולס
 פרי"ף וברא"ס ז"ל וס"ן
 עוזר לבר' בית דוד ז"ל
 סכ"ל כפי' וז"ל ונעיני נר'
 לכולס רע"ק קאמר לס
 וס"ק לא חמרת כלום ססחובל
 בעלמו אעפ"י סאינו כסאי
 כו' ורס"י נמי כת' במחני'
 דלקמן אעפ"י סכוח נוחן
 כו' סחמח סיא ולאו רע"ק
 קאמר לבי ע"כ מכלל דס"ל
 דעד ססחח רע"ק סיא
 דקאמר לס עכ"ל זכ"מ
 תמ"ס סחוס' סס דל"א ע"ב
 ד"כ אלס חנאי סיא עס"ג
 וכ"ל לסדיח רבינו סרב
 סמאירי ה"ג סר"ג גס"מ
 סס כפי' מחני' וז"ל ואמר
 לו רע"ק לא חמרת כלום
 ססחוב' בעלמו אע"פ סאינו
 רסאי כו' יע"ס

רבי דוסחאי בר' ינאי אומר אם בררת וזרעת
 ברביע ראשונה שוב ולה זרע ברביע' שניה
 שמא ירד ברד לעו' וילכו ראשוני ויתקיימו
 אחרונים כי אינך יודע איזה יכשר הזה או
 זה או שניהם נתקיימו בידך ואם בא' טובים
 (ס"א ל"ג ואם שניהם בא' דעי') שב' (קסלת
 י"א) בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנה ידך
 אם בררת וזרעת ברביעה ראשונה ושניה שוב
 לך זרע ברביעה שלישי' שמו יבא שדפון
 לעולם ויטרפו ראשונות ויתקיימו אחרונות
 שב' כי אינך יודע איזה יכשר הזה או זה
 או שניהם באח' טובים שב' בבקר זרע את
 זרע' ר' ישמעאל בר' יוסי אומר (למוד תור'
 נוקטוהך

וזכ"ג ע"א ע"ס וכו' מנרייתא דסכרי' פ' חלא כפ'
 כי יביה ריב בין אנשים אין לו חלא אנשים נשים
 מניף איס עם חסה ואסס' עם איס מנין ח"ל ונגשו
 אל המספטי מ"מ וע"ס כפי' כדו"א ז"ל יע"ס וכו' ראיתי
 נסו"ת ס' נסמים ראש לברא"ס כפי' כ"ס סכ"כ כי
 סיני דכוכין אוחו נסוטיס
 כך נוסין אוחה ולן לוקין
 אף באלס פני סניעית
 ואין טוס סיניו נוס בין איס
 לאסס יע"ס י חנן ראיתי
 נסו"ת סרב חוט ססני סי'
 מ"ו סכחז ז"ל ואע"ג דסוק'
 חסס לאיס לכל סעונסיס
 נסחורה מ"מ כיון ססמלקו'
 סלנו אינו מלקוח סל חור'
 רק זכר למלקוח סל חורס'
 אין מלקין לנסיס וכו' נסו'
 מסרי'ו אע"ג ססרוקח כת'
 ללקוח סנא על חסח איס
 לא סדר לס מלקו' לחסונו'
 ע"ס זכר יביה כונח סרב
 כרס סלמס ז"ל נסו' מי"ד
 סי' כ"ו דכ"ח ע"א סכחז
 דאסס לאו נח מלקוח סיא
 יע"ס אלס דקסס מדגרי
 סרמנ"ס פכ"כ מסי' ח"ג ס"ג
 דכח"ל סמחייחד עסאסס
 כו' מכין אס סניסס מכת
 מרדו' סאיס וסאסס
 ומכריון עליכן חוץ מ"א"א
 סאעפ"י סאסור לסחייחד עמס אס' נחייחד אין לוקין
 סלא לסוליא כו' יע"ס ז"ל

ופיהו

התוספות וסרסנ"א ז"ל סכריחו סס ספך
 דברי סרב ורבינו סמאירי וסר' סוק עסיר
 סנ"ל כמ"ס סרב עלמו נאסיפתו סס לקמן דל"א
 ע"ב מססס דל"ל פטור ממלקוח קאמר וכו' ולא מפיסס
 ומכ"י סרב פני מסי ז"ל סוא לכיון דלא סייך ניס
 דה חיוב מסי ססוא עוסס לעלמו פטור קריין ניה
 וסרב כ"ד כפי' סס כחז דאידי דנעי לסיומי ניס
 ססאחרי' חייבי' חני דדידי סטור ע"ס וסחסיס זו אפס"ל
 נדחני נמו סיא סחכל' בעלמ' פטורה כאסר מילחא
 חמור' וכ' כס"ח סי' חרע"ו וז"ל כסס סחייב אדס על
 נוקי חנירו כך חייב על נוקי עלמו סאס סוא עלמו
 מרע וסרע כפני עלמו ומחלס כסערו ומקרע אס כסות
 עלמו ומסנר אס הכלי כחמחו ומפור מעוחיו כחמחו
 פטור מדיני אדס ודינו מכור לסמיס סנ' ואך אס
 דתכס לנכסוטיכס אדרוס עכ"ל וז"ע לפמ"ס לעי' ד"ה
 אעפ"י חסס סרב פרי"ס כמ"ח עט"ג וק"ל

רבי

דוסחאי בר' ינאי אומר אס כררת כו' ונמ"ר
 ס' חייסרה כפ"א איח' בנקר זרע אס זרעך
 ולער' אל חנח ידך ר"א ור"י ר"א חמר אס זרעח ככיר
 זרע בלכיל סאי חסס יודע איזכו מכסיר אס סל אפיל
 אס סל ככיר וחס סניסס כא' עוביסי ע"ס

שוב

ולך וזרע כרביעה שניה אס יס מקוס פנוי
 כחוקו סדה סזרעח כרביעה ראשונה ח"ג
 כדכ' סר' רגל יסרס דר"ל כסיס לו כ' סדות וזרע
 בא' כרביע' ראשונה יזרע כסניס כרביעה סניס ולקמן
 מייזי בג' סדות ככ"ג ע"ס סנא' •

אעפ"י

סאינו רסאי
 כת' סר' כנין
 יאוסע ז"ל כדכתי' ונשמרת'
 (מחל) לנכסוטיכס ע"ס איברא דראיתי לכהוסכפות
 ז"ל כסנועוה דל"ס ע"א ד"ה וסמור נפסך מחל סכחנו
 וז"ל חבלה נמי חיפוק ליה מסי קרא חו מונסמרתס
 מחל לנכסוטיכס חך בגס סלוס ראיחי לסרב פרי
 חדס כס' מיס חייס כחי' סס ססקסס ע"ד וז"ל חני
 חמס עליסס דחננה לא נפיק מחני קראי דקטלה
 סאינו זכרי דחי חלמודא כפי' סחובל וז"ע עכ"ל •
 וככן פיי סר"ג יוסס סנו' ג"כ ל"ע • וסרמנ"ס
 רכ"ס מסי' חובל ומויק כחז וז"ל אסור לאדס לחובל
 בין בעלמו כו' וכחז ס"ה ז"ל זכר ספורס כמסנ' ונגמ'
 (ד"ל וז"ל) כסחובל סאין אדס רסאי לחובל בעלמו
 ע"כ ואע"ג דנגמ' סס דל"א פריך אסחניחין מנריית'
 סתס דקחני ח"ג רע"ק כו' אדס רסאי לחובל בעלמו
 וכסוף סעלה אלס חנאי סיא כו' ופי' כחוסכפות סס
 כלומר רע"ק דמחני' ורע"ק דכרייתח' פליגי וסנוי
 דלעיל ליחנכו כו' יע"ס • מינו בין ככרייתח'
 דינן כאן איחמר פמ"ס כמחניחין כני' חדס מקמיה
 חרתי וסיינו טעמח דסרמנ"ס דפסק כמ"ד אין אדס
 רסאי לחובל בעלמו מחמר דמלינו כמחניחין ונכריית'
 נמי דאיחמר סכי ח"כ לאו מסנחין על ססיא כרייתח'
 דחני אדס רסאי לחובל בעלמו כי אסת סיא נגד
 סמיס זו מחניתי' ובריו'

פאור

מן סמלקות ואפי' סחרו כו' כ"כ סר"ג
 כס"ע מסיס סרב סמאירי וכ"כ סרב סוק
 עסיר ז"ל וסכי מלינן לפרוסי כמ"ס כאן סיא סחנלה
 בעלמה פטורה כי פטורה ממלקוח קאמר דאסס נמי
 כח מלקוח סיא כמסמע כפ"ג דמכות דכ"ג ע"ב

הכ"ה

(מ"א.) כהא דס"ד ברובע כיון שנהרגת על ידו כחאן דקטלה רמי, והקשו הטוס' במאי פשע השור היא הרגה עלמה כמה שהביאנו עלי', ותירטו בשם ר"ח שקפן עלי' השור לרבעה ואלבשה יורה ונתרלה, ואפי' למ"ד מחילתו באונס, וכופו ברטון מותר הי"ו מחילת ביאה באונס, אבל הכא מחילת ביאה ברטון ואסורה לכ"ע וה"ס שנהרגה עכ"ל, הכי דאף דביאה ברטון הי' וגרמא בעלמא הי' במחילה הי' ס"ד לחיוב השור כמה שגרס לה להטרות אלא דלא חשבו כאלו קטלה בידים, מ"מ אף ללמוד פיתחו מפיתה אוחה כיון דיש סברא לחייבו כמה שגרס לה להטרות:

(ה) **וראי'** לזה מדברי השטמ"ק (לי"ה) צ"ה לא קנס ולא פיתוי, והקשה בתוס' דהא פיתוי נמי קנס הוא והירץ השטמ"ק וז"ל דקנס לאנוסה הוא על הפטולה עלמה שפעה לאנסה ולהכי מחייבי ל"י לקנס, אבל דמפוחה על מחילת הדיבור שפיתה אוחה אבל על גמר המעשה אינו ראוי ליפרע שהרי מדעתה עבדו כלכך קרי ל"י פיתוי עכ"ל, הכי להדיא דבפיתו דמחילה ועד סוף הי' מדעתה אף כאן חוב כלל:

(ו) **עוד** ראי' מדברי הרמב"ם סוף פ"ב מהלכות איסורי ביאה וז"ל שלא חייבה התורה קנס אלא לאונס ומפחה אבל זו שהכינה פלגה לכך הכי ר"ז קדשה כי לפיכך אמרו חכמים סליא עלי' שם רע בילדותה אין לה קנס עכ"ל ע"ש, והנה הדברים ק"ח אם מפני שרצתה לזנות בילדותה אין לה קנס כ"ש אם הפקירה עלמה לביאה זו עלמה אף חיוב מפתח רק משום שהוא גרס לה הרטון ואף שבפירוש סליא עלי' שם רע חלוקים עליו העוסקים, מ"מ בעיקר הדין דאין חיוב בפיתו לא מילי חולק עליו, מפנה בפיתו אפילו באחרו נערה מתקמא או שמחלה לו באחרו צוגרם, ושמחלה לו בשעת מעשה, אבל אם מחלה לו אח"כ אין ראי' מירושלמי:

(ז) **גם** יש לפיין בתובל בחבירו יש פסור אחר מלבד קלב"מ כיון דהכנה תורה טוגש התובל ממון אף לו לסוף טוגש אחר, כעין שכתב הרמב"ן ז"ל במס' במשנה דמעידין אלו שחייב לחבירו מאתים זו, ופי"כ גם במחל כיון שהי' חיוב ממון אף כאן חוב מלקות כלל ולי"ע לדינא:

סימן רפה

(א) (דף ל"ג פ"א) **בגמ'** ר"א אומר עדים זוממין מחונא משלם מלקי לא לקי משום דלאו בני התראה גיבוי, תמוס לי דאי"כ לר"מ אמאי, לוקין ומשלמים:

(ב) **וניל'** דכי היכי דאמריק לענין לאו שניטן לאוהרת מיתח ב"ד אף לוקין, דמ"מ לוקין על לאו דלא תענה בעדים שביכתו בנפש כיון דגלי קרא בעידי בן גרושה וכן חליצה דלוקין על לאו דלא תענה הי"ס בכל מקום, וכן לענין לאו שאין בו מעשה, הי"ס כיון דגלי קרא בעידי בן גרושה וכן חליצה דלוקה בלא התראה ממשפט אחר ועו' כדלקמן בטוגיא, הי"ס בכל מקום, ומ"מ קאמר ר"א שפיר דמשום כ"י מחונא עדיף לחייבו ממה שנחייב אותו מלקות, דחיוב ממון דמכאשר זמס דוחה חיוב מלקות דמלא תענה, כיון דהא דלקי הוא משום דלמדין מקן גרושה וכן חליצה, וב"ב למד מכאשר זמס דלא כעי' התראה, ממלא גם המלקות חיוב

דבקום לוקה ומשלם בו, וגראה לשעג"ד ליישב בפשטות דשם במכות אמריק לענין לאו שאין בו מעשה דלמ"ד לוקין דליף מחונא שם רע ושרך מה למוש"ר שכן קנס, הכי דגם המלקות קנס פי"כ לוקה ומשלם אבל הכא שהמלקות משום אחרותו אם יתחייב ממון יפטור ממלקות שאינו קנס, ואי"כ לא מבטיח לשלם דמחונא משלם מלקי לא לקי דשכור ממלקות שאינו קנס, ואפי' לר"י דמלקי לקי מחונא לא משלם ואי"כ כיון דמחונא קנס יתחייב גם ממון, ליחא דמ"מ כיון שאם יתחייב ממון יפטור ממלקות שוב דוחה המלקות את הקנס כיון שאי אפשר לחייב שניהם, ודוקא במש"ר ששניהם קנס ומייב שניהם, שוב מלאמי כן בדרי"ח לרעק"ח ז"ל ועיין לקמן בדברינו עף כ"ה פ"ב 6

סימן רפד

(א) (שם פ"ב) **בגמ'** הכהו הכאה שאין בה שום פרוטה לוקה, נכתפקתי אם הכהו שום פרוטה ומחל לו אח"כ אם חייב מלקות, והנה בתוס' מכות (טו.) ר"ה התם מחבאר מדבריהם שאם חבל צר ומח הגר לא נפטור ממלקות כאלו טילס ממון, אף אף ראי' מה למחלה ועיין ב"י ס' ק"ט דמהלק בין מחילה דנפשי' למחילה דאחר דמחילה דאחרתי הי' כפרשון ומחילה דנפשי' לא הי' כפרשון ומיתה גר הי' כמחילה דנפשי' וכדאי"ח שם פ"א:

(ב) **והמחנה** אפריס נסתפק אם מהני מחילה בעל כרחו של המתחייב אי"כ לעולם הכחבל יכול לחייבו מלקות על ידי שימחל לו הממון, ואף במחילה כזר נתחייב ממון הלא כהב רש"י צ"ח צ"ה הרהר דאף שלא נהרג ד"ט כחייבי מיתות שזנבין [ובממון דליכא קרא שיפטור הממון את המלקות צ"ה] אונס על הממון שפטור על הממון מהי"כ תיחי שיפטור או דלמא מחילה הי' כפרשון, ומדברי רע"ק ר"ש שרק אלו הן הלקין משמע מחילה לא הי' כפרשון:

(ג) **ולכאורה** נראה ראי' מירושלמי דהקשה שם ג"כ קושייה הש"ס מהני דאלו הן הלקין ומשני שם ר"ג בר כושעיא כחירו דעולא כאן בנפשה כאן בצוגרת, והקשה ואין לה בשת ופ"ס במ"י רבן דקסרין אמרין תיפתר שהפיתו או שמחלה לו, וכ"ה הפני משה שפיתה גרסיק או שמחלה לו, כלומר דמתני' דמכות במפוחה איירי, וכיון דבוגרת צושט וז"ס שלה או שמחלה לו אח"כ אין משלם כלום הלא לוקה עכ"ל, ופירשו נראה מוכרח מה שכתב מחלה לו אח"כ ראי' בשעת מעשה הי"ו חשבה, וגם מה שכתב שפיתה גרסיק מוכרח דודאי טוגרת מפוחה אין כאן נומן כלל דשלה היא ומחלה, והיא כשיטויא דש"ס בגמ' דין ביתומה ומפוחה, והנה מפרש דאף לר"ג בר כושעיא ועולא דכל היכא דאיכא ממון ומלקות מחונא משלם כ"י היכא שמחלה אח"כ לוקה, וה"ס בחיוב לחבירו לדין:

(ד) **אף** לשעג"ד לקיים גירסת הספרים שפיתו ולהאי אוקימותא אפי' באחרותו נערה דלא חייבה התורה קנס במפוחה אלא כשפיתה אותה כדכתיב וכי יצא איש בתולה, דאין לומר כיון שפיתה אותה גרמא בצלמא הוא, ואף של הטוגש חייבתו התורה ואף ל"ל ב"ן פיתה אותה לפיתו, שהרי כתבו התוס' ב"ק

לפדות עצמו מצוה לפדות אחרים ואיני מנלן דאינה נפדה דכתיב תיפדה כל שאחרים מצווין לפדותו מצוה לפדות את עצמו וכל שאין אחרים מצווין לפדותו אינו מצווה לפדות עצמו. וכתיב כל בכור אדם בבניך תפדה. בניך ולא בכנותיך קסט).

כח. פירש ר"י (בפרק יש בכור קסט) תנן נתגיירה מעוברת בנה בכור לכהן והוא אין אחרים מצווין לפדותו. ועוד אמר התם דכוהנת נתעברה מכותי חייב הבן ה' סלעי' וכן כהן שמת והניח בן חלל ומת האב בתוך שלשים יום אמרינן התם דחייב הבן לפדות את עצמו לפי שלא זכה אב בפדיון והנהו דפליגי עליה משום טעמא אחרינא. ופירש ר"י דכל הני לא דמו לאשה שאין אחרים מצווין לפדותה בשום מקום.

ת"ר הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו קעט). אם היו לו חמשה בנים מחמשה נשים פודה את כולן שנאמר וכל בכור בניך קעא). וללמדו תורה דכתיב ולמדתם את בניכם. והאם אינה סצווה דכתיב ולמדתם ולימדתם כל שאחרים מצווין ללמדו מצוה ללמד. ולמדתם את בניכם. בניכם ולא כנותיכם קעב). הוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם לבנו ר' יהודה אמר אם היה בנו זהיר ומעולה בנו קודמו קעג).

כו. תנו רבנן ללמוד תורה ולישא אשה לומד תורה ואחר כך נושא אשה. ואם אי אפשר בלא אשה נושא ואחר כך לומד. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה נושא אשה ואחר כך לומד. ורבי יוחנן אמר ריחים כצוארו ועוסק בתור' ולא פליגי תא לן זתא להו קעד). פירש הקונטרס בני בכל תולכין וגורסין ואיכא הירחור נושא ואחר כך לומד תורה. אבל בני ארץ ישראל הלומדים במקומם אם נושא אשה אז צרכי הבית מוטלין עליו קעה). ולרבינו תם קשה לו אדרבה אחר שנושא אשה איך ילך ללמו' הלה צריך לחזור לפרנס אשתו. על כן גראה לרבינו תם איפכא קעו).

עד עשרים שנים הקב"ה מצפה לאדם אימתי ישא אשה קעז). אמר ליה רבה לרב נתן אדידך על צוארי דברייך משיתסר עד עשרין ותרתין קעח). פירש הקונטרס להשיאו. ובקו' מפרש פירש לשון אחר ליסרו ללמוד קעט). מיהו צריך ליהור שלא לחכות בנו הגדול קעפ).

הגהות ובאורים

קעו) תוס' שם ד"ה הא לן הא להו.	קסט) שם.
קעז) גמרא שם. קעח) גמרא ל א.	קסט) במסכת בכורות מז א.
קעט) ברש"י שלסנינו ד"ה משיתסר טובא ב' הפירושים. ובכתי' : "ובקו"י והוא בקונטרס, ובכתי' נוסף: ומ"מ מצוה יתירח הוא להשיאו סמוך לפרקו אלמא נקט חכא זמן שאדם רגיל לחשיאו.	קע) גמרא בשמעתין.
קפ) שם ברש"י ויותר מכ"ב יש לחוש שלא	קעא) גמרא כס ב.
	קעב) שם.
	קעג) שם.
	קעד) גמרא בשמעתין.
	קעה) רש"י שם ד"ה הא לן הא להו.

כשם שחייב ללמוד בנו תורה כך חייב ללמוד בן בנו קפא). בירושלמי רבי יהושע בן לוי יצא מבית המרחץ בנגש ולא גמר רהיצתו שסובר שלא חזר בן בנו הפרשה לפניו ומסיק בירושלמי כל השומע פרשה מבן בנו כאילו שמעה. מהר סיני קפב).

כז. לעולם ישליש אדם שנתויו שלישי במקרא. שלישי במשנה. שלישי בתלמוד. מי ידע כמה חיי. לא צריכי אלא ליומי קפג). פירש הקונטרס השבת קפד). ויש מפרשים שלישי בכל יום ועל כן אנו נוהגין לומר בכל יום קודם פסוקי דזמרה מקרא משנה תלמוד. ורבינו תם מפרש שאנו סומכין אהא דאמר בסנהדרין תלמוד בבלי כלול במקרא כלול במשנה כלול בתלמוד קפה).

כח. חייב אדם להשיא אשה לבנו שנ' קחו לבניכם נשים. ללמדו אומנות שנ' ראה חיים עם אשה אשר אהבת ויש אומרי' אף להשימו בנהר קפז). כל מצות האב על הבן אחד אנשים ואחד נשים חייבין קפז) דתניא איש אמו זאביו תיראו אין לי אלא איש אשה מניין תלמוד לומר תיראו הרי כאן שנים אם כן מה תלמוד לומר איש איש ספק בידו לעשות אשה אין ספק בידה לעשות. נתגרשה האשה חייבת קפח).

כט. לכבד אשת אב בחיי האב ולכבד אחיו הגדול עיין פרק הנושא קפס). אסור לאדם לילך ארבע אמות בקומה זקופה. רב הונא בריה דרב יהושע לא מסגי ארבע אמות בגלוי הראש קצ). אביו אומר השקיני מים ואמו אומרת השקיני מים הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבים ככבוד אביך. נתגרשה שניהם שוין קצא). עד היכן כיבוד אב ואם צאו וראו מה עשה גוי אחד באשקלון ודמה בן נתינה שמו וכו'. מה מי שאינה מצווה ועושה כך מי שמצווה ועושה על אחת כמה וכמה קצב). אמר רב יוסף מריש מאן דאמר לי חלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן דאמרינא לא מפקדינא ועבידנא קצג). מכאן מדקדק רבינו תם דנשים מברכות על כל מצות עשה שהזמן גרמא קצד) עיין פרק בתרא דעירובין קצה) ובפרק

הגהות ובאורים

לבעט. ובדברי רבינו שכתב „ומיהו משמע אפי' סחוח מכיב.	קפז) משנה כט א.
קפג) גמרא בשמעתין.	קפח) גמרא ל ב.
קפד) ירושלמי בשמעתין.	קפט) בש"ע י"ד ס"ר רמ סע"י כא וסע"י כב.
קפז) רש"י שם „ליומי ימי השבוע" ובכתי "ימי השבת".	קצ) גמרא בשמעתין לא א.
קפה) תוס' שם ד"ה לא צריכא ליומי.	קצא) שם. קצב) שם.
קפט) גמרא ל ב.	קצג) שם.
	קצד) תוס' שם ד"ה דלא מפקידנא.
	קצה) שם בדברי רבינו סימן צח.

ג. מי הוא שאסור לאיים על התינוק שיכנו לאחר זמן, מי נחשב תינוק לעניין זה, ואם יש אופן שמותר לאיים על התינוק בעונש

ובהא דאסור לאיים על התינוק שיכהו לאחר זמן (כדאיחא בשמחות פרק ב' הלכות ד' - ו', מעשה בכנו של גורגוס בלוד שברח מבית הספר והראה לו אביו באזנו ונתירא מאביו והלך ואיבד עצמו בבור ובאו ושאלו את רבי טרפון ואמר אין מונעין הימנו כל דבר, מעשה בתינוק אחד מבני ברק ששבר צלוחית בשבת והראה לו אביו באזנו ונתירא מאביו והלך ואיבד עצמו בבור ושאלו את רבי עקיבא ואמר אין מונעין הימנו כל דבר, מכאן אמרו חכמים אל יראה אדם לתינוק באזנו אלא מלקהו מיד או ישתוק ולא יאמר לו כלום), כיוון שהוא משום חשש סכנה שידמה להתינוק שהוא גרוע ממיתה, איכא החשש גם ברב המאיים על התלמיד, ובכל מי שהוא מסור בידו, ואסור לרב כמו לאב. וכן פשוט שאסור זה אף לאיניש בעלמא שהוא ירא ממנו, והוא עוד כ"ש, שעל האב כל תינוק יודע שהוא אוהבו ומ"מ אסור משום שנדמה לו שיענשהו בדבר גרוע וקשה, כ"ש שיש לחוש שידמה להתינוק על אחרים שיכוהו בדבר שלדמיונו גרוע ממיתה.

וגם משמע שלא דוקא תינוק, דהא התינוק שאירי בשמחות פ"ב ה"ד בעובדא דכנו של גורגוס בלוד שא"ר טרפון אין מונעין הימנו כל דבר, ובה"ה בתינוק דבני ברק שאמר רבי עקיבא אין מונעין הימנו כל דבר, הא אירי שהתינוק היה כבר יותר מבן י"ג והיו לו גם שערות שהיה גדול ממש לעניין חיובי מצוות והעונשין. דאל"כ אלא היה קטן ממש שהיה עדיין פטור ממצוות, הא אף שאיבד עצמו לדעת ממש אין מונעין ממנו כל דבר, מאחר דאינו מחוייב בעונשין, דקטן שהרג נפש במזיד פטור כמו שפטור מכל עונשי התורה. וכמו כן ליכא עליו עונש זה דאיכא על מאבד עצמו לדעת דהוא שאין מתעסקין עמו, אלא מתעסקין עמו כמו במת ונהרג (שו"ע סי' שמ"ה סעיף ג', קטן המאבד עצמו לדעת חשוב כשלא לדעת).

וא"כ אירי כשכבר היה חייב במצוות, ומ"מ כיון שאיבד עצמו בשביל האיום תלינן דעדיין אין בו דעת להבין שאביו, ואף רבו ואחרים, לא יכוהו אלא באופן קטן שלא יחלה ויסבול יסורין מזה. והוא משום שעדיין יכול לטעות אפילו על אביו וכ"ש על אחרים שיכוהו באופן שיהיה לו יסורין שקשין ממיתה, ומחמת זה איבד את עצמו, שתולין להקל בזה לעניין התעסקות שהוא חיוב על כל אדם להתעסק בכבוד המת, וגם מחמת שיש להעמיד על חזקת כשרות. ואולי איכא גם חזקה שכל אדם רוצין לחיות. וא"כ גם לתלמידים שכבר הם בני י"ג וי"ד ששייך שהמלמד יכה אותם אסור לאיים עליהם לעונשם לאחר זמן אלא יענשם תיכף.

ועיין ברא"ש מו"ק פרק אלו מגלחין סימן צ"ד שסובר דבגדול שחייב במצוות הוא בדין מאבד עצמו לדעת, ומגיה במס' שמחות ואם היה קטן אין מונעין ממנו כלום ומעשה בכנו של גורגוס וכו', הרי שדין זה הוא בקטן דווקא, והוא משום דסובר דאף בן י"ג ובן י"ד היה להם להבין שאמירת האב שיענשהו הוא בדבר קל, שלכן חשוב שלדעת איבד עצמו. אבל הוא תמוה דאם היה קטן פשיטא דאין מונעין ממנו כל דבר משום שקטן פטור מעונשין אף על איסור רציחה, בין לאחרים בין לעצמו. אלא ודאי אירי בגדול שחייב בעונשין, אבל כיון שהוא עדיין תלמיד ואביו מתחשב עמו כקטן שמכה אותו כשאינו שומע לו, והוא ירא מהכאות ועונשי אביו כשלא עשה כרצונו כמו תינוק, ומחמת זה יבד את עצמו, אמר ר"ט ור"ע שאין להם דין מאבד עצמן לדעת כיוון דאיבדו עצמן מצד היראה. ול"ק כלום דעל הגירסא אבל אם ראו אותו חנוק ותלוי כאילן הרוג ומושלך ע"ג סייף זהו בחזקת שאיבד עצמו שלא לדעת ואין מונעין ממנו כל דבר, ומעשה בכנו של גורגוס וכו', הקשה הרא"ש הא זהו מעשה לסתור דכנו של גורגוס איבד עצמו לדעת, ולכן הגיה כדלעיל, אבל לפי מה שנחבאר אפילו אם בנו של גורגוס היה גדול חשיב כמאבד עצמו שלא לדעת ואין צריך להגיה, וצ"ע.

ופשוט שמסברא לא היה האיסור אלא כשלא אמר לו כמה יענשהו. דאם אמר שיענשהו בדבר שאין בזה פחד מיתה או יסורים גדולים לא היה לן לאסור. אבל מסתבר שיש לאסור בכל אופן, שלא יתרגלו לאיים בעונשין. אבל ודאי רשאי לקבוע שתלמיד שיעבור ויעשה דבר זה יענש בשילוחין מחדר זה ויצטרך אביו לבקש בעדו מקום אחר, או שאם יעבור יענש בשלש או ארבע הכאות ברצועה, שהוא רק ידיעת חומר האיסור. וכדאי לומר להתלמיד כשעבר פעם ראשון שאם יבטיח להרב שלא יעשה יותר, הוא מוחל לו.

ד. איך מותר להכות תלמיד

* והנה לע"ד פשוט שבמקל ובכל דבר שאפשר שיחלה התינוק כשמכין בו מכה גדולה בכוח, אסור להמלמד להכות

התלמידים בו אפילו רק הכאה קלה ואף לא להפחידם בעלמא שיכה אותם בזה. שלכן אסור להמלמד להחזיק מקל ביד, אלא צריך שיהיה מוכן אצלו רק הרצועה קטנה שהתירו להאב ומלמד להכות את התלמידים כשיפשעו ולא ילמדו כראוי (רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ב' הלכה ב'). ונכון הוא מה שהביא כתר"ה שהגאון ר' ראובן גראזאוסקי ז"ל כתב בשם הגרש"ז שהמכה במקל עובר בלאו דחובל בחברו, שהכוונה נראה שהוא אף שיכה בהמקל מכה קלה, דהא מאחר שאסור לו להכותו להתינוק במקל הוא כמו שמכה סתם לישראל שעובר בהלאו אף במכה קלה שלא הזיקו כלל. * וגם מש"כ החיי אדם שהביא כתר"ה שיכנו רק בשבט וברצועה, וגם פשוט שמכות אכזריות אסור להכות אף בשבט וברצועה.

ולעניין זה שווין אב ומלמד. אך יש חילוק, דהמלמד אינו רשאי להכותו אלא בעניין הלימוד ומפריעי הלימוד, והאב רשאי להכותו גם על ענייני המידות וכדומה, וגם לפעמים על דבר קטן, כדאיתא במכות (ח' ע"ב, ועי' באגרות יורה דעה ח"א סימן ק"מ) אע"פ שגמיר איכא מצוה, וכמובן שהוא דווקא כשיש לו קצת טענה עליו אף שאין כדאי בשביל זה להכות, שהאב מותר והמלמד יהיה אסור בזה.

והנני ידידו מברכו בכל הטוב, משה פיינשטיין.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך תקליטור פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

הכאה
חובל ג' 31

אם מותר לנהוג דייעט /דייטה/, כשמצטער מזה, בשביל יופי.

י"ז מנ"א תש"ל. מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר יחזקאל שרגא ווינפעלד שליט"א.

והנה בדבר הדייעט שהאדם הנוהג כמדת אכילת הדייעט הוא מצטער יותר מצער מניעת שתיית יין שאר"א הקפר ברבי שאסור והגמ' בב"ק דף צ"א ע"ב יליף מזה דאין אדם רשאי לחבול בעצמו, וכתבו התוס' שם ד"ה אלא דאסור אפילו לצורך, שעורר זה כתר"ה. הנה פשוט שאלו שנוהגין בהדייעט לרפואה שלא יחלה ולא יסתכן ודאי שאין מה לפקפק ולא על זה דן כתר"ה, ואין זה בכלל הלצורך שכתבו התוס' לאסור שהוא להרוחת ממון או להגדיל צערו על המת, דלרפואה אף כשלא יהיה סכנה הרי הצער מהמחלה ואף רק ממה שירא שלא להתחלות הוא יותר צער מהצער שלא יוכל ליהנות מהדברים שנמנע מלאכול, ואף כשסובל קצת רעבון, שהוא רק מחליף צער קטן תחת צער גדול, שזה ודאי לא רק שמותר אלא שמאותו הדין עצמו דאסור לחבול בעצמו ולהצטער מחוייב לנהוג כהדייעט שקבעו לו הרופאים.

ורק על אלו נשים שנוהגות בדייעט רק בשביל נוי ויופי שייך לידון אם מותר מאחר שמצטערות. אבל עיין במה שכתבתי בספר אגרות משה חו"מ ח"א סימן ק"ג דדבר פשוט שבשביל הרוחת ממון ושאר הנאות מותר להצטער במניעה משתיית יין משום דלא נחשב זה מצטער כלל מאחר שהוא שמח אדרבה מהממון שמרויח ומשאר הנאות שאית לו עי"ז מאחר דכל הצער הוא מצד שמתאוה לייך והרי מתאוה יותר להרויח כדחזינן שבשביל זה הוא נמנע מיין, והוא פשוט וברור וממש כן הוא הנאת האשה ממה שתהיה יותר נאה ויפה, לא מבעיא בפנויות שרוצות להנשא אלא אפילו נשואות כדי להתחבב על בעליהן וכדחזינן שרוצות יותר בהדייעט ולא משגיחות על שמצטערות מזה בשביל הנאתם מהנוי (וע"ע מש"כ מזה בתשו' להלן סי' ס"ו). אבל היתר זה הוא מצער המניעה מדברים מתוקים שהצער הוא רק ממניעת הנאה שנחשב הנאה כנגד הנאה ובוחרת בהנאת הנוי שגדולה לה ביותר, אבל אם בהדייעט מצטערת ברעבון אף שהוא באופן שאין לחוש להתחלות מרעבון כזה (עיין שבת דף ל"ג ע"א) דאיכא צער ממש בעצם לא מצד תאוה, הוא כצער דחובל בגופו ממש שכתבתי שם שאסור להרוחת ממון ולשאר הנאות. ולכן היה נוטה לאסור להרעיב עצמן בשביל נוי ויופי.

אבל הא חזינן במגילה דף ז' ע"ב דאיכא לפעמים שגם רעבון נעשה מצד טוב המאכלים שנמצא שגם צער רעבון תלוי בתאות הנאה, שלכן מאחר שבהנהגה לפי הדייעט איכא מדת אוכל שאין להיות בעצם צער רעבון, וא"כ הוא רק כצער של מניעת הנאה שאין לאסור כשהיא נהנית בשביל זה מנוי ויופי. ולכן אף שיש טעם לאסור כשיש לה צער רעבון אם הדייעט הוא רק לנוי ויופי לא בשביל בריאות הגוף, אין למחות בידן.

ידידו, משה פיינשטיין.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך תקליטור פרויקט השו"ת - אוני' בר-אילן**

הכאה
חובל מצדו

אם מותר להניח לרופאים להוציא ממנו דם להרוחת ממון כ"ח תשרי תשכ"ג. מע"כ ידידי מר משה גבריאלי סעטפאנסקי שליט"א.

בדבר אם מותר להניח לרופאים להוציא ממנו דם להכין בעבור חולים שיצטרכו לזה כדרך הרופאים בזמננו שמכניסין דם אדם לחולים מסוכנים לרפאותם והוא באופן שאין בזה דין הצלת נפש משום שעדיין אין כאן חולה אך מכניסם להחולים שיזדמנו ומי יודע אם יבא הדם הזה שיוציאו ממנו לחולה שדוחים איסורים בשבילו, אם רשאי בשביל הרוח שמשלמין בעד זה שהוא צריך להמעות. הנה בב"ק דף צ"א פליגי תנאי שר"ע דבמתני' סובר דאין אדם רשאי לחבול בעצמו ור"ע בברייתא סובר דאדם רשאי לחבול בעצמו, והרמב"ם רפ"ה מתובל פסק דאסור לחבול בעצמו. ובתוס' מפורש שלמאן דאסור הוא אפילו לצורך וא"כ אסור אף שהוא לצורך הרוחת ממון, דגם הצורך התם הוא להרוחה כהא דטפחה על ראשה להרויח כאיסר שמן, ודוחק לחלק בין ריוח קטן לריוח גדול.

אך לכאורה יקשה ע"ז מהא דמסיק הגמ' דהתנא דשמעת ליה דאמר אין אדם רשאי לחבול בעצמו הוא ר"א הקפר ברבי שסובר דנזיר הוא חוטא בזה שציער עצמו מן היין וק"ו להמצער עצמו בחבלה, והא ודאי מסתבר שאם יש לו הנאת ממון או שאר הנאה כשיצטער עצמו ולא ישתה יין שלא יהיה אסור, א"כ גם החובל בעצמו שילפינן מזה אף שהוא מק"ו אין לאסור כשהוא לצורך הרוחת ממון או לשאר צרכים, ואיך כתבו התוס' /ב"ק דף צ"א/ שאפילו לצורך אסור לו לחבול בעצמו. וצריך לומר שביין המונע מלשתות בשביל איזה הרוחה אינו מצטער כלל מזה כיון דהנאתו מהרויח גדולה מצערו דכשישתה ולא ירויח הרי יהיה לו עוד יותר צער מזה שהפסיד הרויח שהיה יכול להשיג ע"י שלא ישתה היין, דהא כל הצער ממניעת שתיית יין הוא רק מצד שמתאוה לזה והרי מתאוה יותר להרויח, אבל בחובל עצמו שהוא צער ממש לא מצד תאוה לא מתחלף זה בצער שלא ירויח שהוא רק מצד תאוה להרויח, ומה שמתרצה לחבול בעצמו בשביל הרויח הוא שמצד רצונו הגדול להרוחת הממון רוצה לסבול הצער שזה אסור. וגם לדינא הא לא קיי"ל כר"א הקפר ברבי ומ"מ פסק הרמב"ם דלחבול בעצמו אסור כדאיתא בהגר"א יו"ד סימן רל"ו סק"ו, א"כ הוא מלמוד אחר שלכן הוא בכל אופן אף לצורך. אבל מ"מ אם לר"א הקפר ברבי היה צריך לומר דמותר לצורך היה ראייה מיניה לכו"ע כיון שלא מצינו חולק, וגם הא ע"ז שאסר ר"ע במתני' שאירי אף לצורך הביא מר"א הקפר ברבי הרי שגם לר"א הקפר ברבי אסור לחבול בעצמו אף לצורך לכן צריך לומר כדתיירצתי.

אבל בחבלה זו להוציא דם ע"פ השגחת הרופאים יש טעם גדול שלא לאסור, דהא מצינו שבדורות הקודמים היו נוהגין להקיז דם אף רק לאקולי כמפורש בשבת דף קכ"ט, וגם איתא שם אמר שמואל פורסא דדמא כל תלתין יומין בנעוריו עד ארבעים שנים ואח"כ עד ששים שנה אחת לשני חדשים ואף אחר ששים אחת לג' חדשים עיי"ש ברש"י ובהגמ"י פ"ד מדעות בשם ר"ח איתא גירסא אחרת דלא כבר"ח הנדפס, ולכן אף שנשתנה אח"כ כמו בזמן הרמב"ם כדכתב בפ"ד מדעות הי"ח שיקיז רק בצריך לזה ביותר ואחר חמשים שנה לא יקיז כלל ועיי"ן בכ"מ, ועתה נשתנה עוד יותר שאין מניחין להקיז כלל, מ"מ ודאי גם עתה איכא גם רפואה בזה דלא יהיה שינוי גדול כ"כ, וגם היום מוציאים הרופאים כמעט בלא צער, ולכן אפשר אין לאסור בחבלה זו דהקזת דם. והרוצה להקל אין למחות בו כיון שהיא סברא גדולה. ידידו, משה פיינשטיין.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך תקליטור פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

אגרות משה

חלק יו"ד א סימן קלד

בענין בן שאינו נעשה גואל הדם, ובהכאה לאב בעל עברות שלא עשה תשובה ר"ח מנ"א תשי"ט. מע"כ בני יקירי הרה"ג מוהר"ר דוד שליט"א.

מה שהקשת במכות דף י"ב שמשמע מפרש"י במה שאין הבן נעשה גואל הדם שהוא משום דמוזהר על כבודו דלכן פי' במה שמוקים בגמ' הא דתניא בנו נעשה לו גוה"ד בבנו של הרוג שהוא בן בנו של רוצח ואינו מוזהר על כבודו, הא הוא משום חיוב איסור הכאה דאביו דזה ודאי ליכא באבי אביו. הנכון לע"ד דרש"י סובר כהרמב"ם פ"ה מממרים הי"ג דאפילו בלא עשה האב תשובה אסור להבן להכותו ולקללו וכן משמע מלשון רש"י בסנהדרין דף פ"ה דלא כתב בבעיא מיניה דרב ששת שאירי בעשה תשובה, וגם הא מוכרח דאם בעשה תשובה איך פשיט ר' ששת מסברתו דאחר מי התירו אלא כבוד שמים עדיף דכ"כ רשאי הבן, הא בעצמו תירץ הברייתא דמחלק ביוצא ליהרג בין בנו לאחר וא"כ אפשר שגם לקיום המצוה דהכאה וקללה דב"ד נמי יש חלוק. אלא ודאי שאירי בלא עשה תשובה, וע"ז מסיק רבה ב"ר הונא ותנא דב"ד ישמעאל שאין הבן נעשה שליח דלא כר' ששת ומה שאמר שם הגמ' גם לענין הבן בעושה מעשה עמך צריך לומר שהוא רק לענין שפטור ממיתה, וכן סובר הרי"ף ביבמות דף כ"ב והובא לשונו בכ"מ פ"ו מממרים הי"א וכדאיתא בלח"מ בפ"ה שם. והנה ברוצח בשוגג פשוט שאין להחשיבו אינו עושה מעשה עמך, דאף דהוא חוטא לענין שחייב גלות והותר דמו לגבי גוה"ד לא נחשב חוטא לענין להחשיבו אינו עושה מעשה עמך, וברור שאסור לכל אדם לקללו כיון דהיה בשוגג, דרך להרגו התירה תורה לגוה"ד בשביל חטא השוגג. וא"כ אסור לבן להעשות גוה"ד מתרי טעמי חדא דהבן אסור להכות את אביו אפילו ההכאה שמחוייב בהכרח ואף שלא עשה תשובה, ועוד דהא הוא עוד עדיף מעשה תשובה דהא נחשב עושה מעשה עמך כיון שהיה בשוגג ונמצא שמצד זה היה לן גם לחייבו לבן כשיעשה גוה"ד ויהרגוהו, אך שמ"מ פטור משום דלענין חיוב מיתה, כיון שעכ"פ היא הכאה דהתרת דמו דענשתו תורה אף שגם כל אדם חייבין על רציחה מיתה, גם לבן אין לחייבו דלענין חיוב מיתה אמרינן טעם ר' ששת אף לרבה בר"ה ולתנא דב"ר ישמעאל אבל אסור הוא עכ"פ כיון שגם הכאה המחוייבת בהכרח אסור לדידהו וכ"ש זו שאינה חיובית. ואף שגם לתוס' יבמות שם דבלא עשה תשובה נעשה הבן שליח להכותו ולקללו הא עכ"פ בעשה תשובה גם לדידהו לא נעשה שליח והכא ברוצח בשוגג הרי הוא עוד עדיף משב ואסור לו להעשות גוה"ד, אבל מסתבר שלתוס' ליכא כלל חלוק בין איסור לחיוב מיתה דבעשה תשובה שאין נעשה שליח להכותו ולקללו יהיה גם חייב מיתה ובלא עשה תשובה הוא גם מותר להעשות שליח כיון שמפרשים הבעיא דמיניה דר' ששת והמסקנא דלא נעשה שליח בעשה תשובה דוקא אין לנו הכרח לחלק ומסברא בעלמא אין לנו לומר חלוק זה. ולהרמב"ם שמפרש בלא עשה תשובה מוכרחין לחלק בין איסור לחיוב כהרי"ף דהא גם לענין בן אמר שנתמעט אינו עושה מעשה עמך כדלעיל, ולכן גם בעשה תשובה יש לחלק דלא יתחייב הבן מיתה כשהרגו מיתה המחוייבת מטעם ר' ששת מאחר דגם להמסקנא סוברין טעם ר' ששת לענין חיוב והרי גם בעשה תשובה איכא טעם זה. וכיון שסובר רש"י כהרמב"ם לכן גם להעשות גוה"ד הוא רק איסור להבן אבל לא יתחייב מיתה משום דהתרת דמו לגוה"ד היא מיתה המחוייבת שלו ושייך טעם ר' ששת.

ונמצא שהאיסור להבן הוא רק מדין כבוד שדין חיוב מיתה על הכאה בעשה תשובה הוא רק על הכאה שאינה מהמצוה ומה שאחרים פטורין ממלקות הוא משום שאינו במקום שבעמך שלכן בבן שאף לאחר מיתה אם היה שייך חבלה היה חייב חיוב כדאמר בגמ' ועיין בפרש"י, אבל בהכאה המחוייבת אף בעשה תשובה פטור וכן הוא בגוה"ד מטעם ר' ששת וא"כ הוא משום דהוא רק עשה דכבוד שאין חייבין על עשה.

וגם מסתבר דהא האזהרה של מכה אביו הוא אותה האזהרה עצמה של פן יוסיף שהוא איסור הכאה לכל אדם כדאיתא בתוס' סנהדרין דף פ"ה מספרי ומירושלמי וכיון שהלאו אינו להכאה שמחוייבים לגבי כל אדם גם לגבי אביו אינו להכאה שמחוייבים דלא מסתבר לחלק ולפרש הלאו בתרי אנפי לגבי כל אדם יהיה רק למה שאין מחוייבים ולגבי אביו ואמו יהיה אף למה שמחוייבים, ולכן מה שאסור לבן הוא רק מדין מצות כבוד כפרש"י, וממילא ליכא מיתה. ואף שלענין דרשא דבמקום שבעמך יש חלוק בין אחר לבן הוא מטעם שמי שאינו מקוים שנגמר דינו נחשב כקטילא שלאחר ליכא איסור ולבן איכא איסור אף לאחר מיתה, ואולי ילפינן זה מהיקש הכאה לקללה. אך לכאורה יקשה דמההיקש הא ידעינן רק עונש אבל האזהרה שילפינן מפן יוסיף שנאמר בכל אדם ולא קאי אלא על במקוים שבעמך נמצא שליכא אזהרה למכה אביו לנגמר דינו אף שעשה תשובה וא"כ איך מחייבו מיתה בברייתא דהא ליכא אזהרה. וצריך לומר שדרשא דבמקוים בעמך הא לא נאמר בקרא שנאמר הלאו דפן יוסיף נמצא שעצם הלאו נאמר סתמא שהוא אף על לא מקוים שבעמך רק שהקרא דבעמך הפקיע שאם אינו מקוים פטור מהלאו ולכן כיון שיש טעם לחלק בן מאחרים משום דנימא הפקעת הקרא הוא משום שנחשב כקטילא שלא שייך טעם זה לפטור גם בבן נשאר בבן בכלל הלאו דפן יוסיף שסתמו הוא גם על אינו מקוים. אבל זה שצריכין להכותו הכאה המחוייבת דהן הל"ט מלקות נאמר זה באותו מקום שנאמר לאו דפן יוסיף וגם הא בפירוש נאמר עיקר האיסור רק על ההוספה ולא על מה שמחוייב לכן אין שייך כלל לומר דעל אביו יהיה הלאו גם על המחוייבין והוי באביו רק העשה דכבוד ואין חייבין על עשה.

ולתוס' למה שכתבתי דבעשה תשובה יתחייב גם מיתה אף על הכאה המחוייבת יקשה קצת דהא לא נאמר הלאו ע"ז, ואולי יסברו דכיון דלא נעשה שליח בעשה תשובה להכותו נחשב אביו כפטור לגבי הבן וממילא הוא בכלל לאו דפן יוסיף אף שלא נפטר בעצם בתשובתו.

והנה ברמב"ם פ"א מרוצח ה"ג נקט דין זה דאין בנו נעשה גוה"ד בהורג במזיד שמצוה ביד גוה"ד, שבזה לתוס' דבלא עשה תשובה נעשה שליח להרגו נעשה גם בנו גוה"ד, אבל הרמב"ם הא סובר דאף בלא עשה תשובה לא נעשה שליח לכן שפיר כתב דאינו נעשה גוה"ד לרוצח שנגמר דינו בכל אופן אלא ב"ד ממיתין אותו. וכן יסבור גם רש"י. ולתוס' נצטרך לומר דהגמ' איירי רק בשוגג או במזיד ועשה תשובה. ולענין שוגג אולי סובר הרמב"ם דכנו גם חייב עליו דלא נחשב זה הכאה המחוייבת כיון שהוא רק לגוה"ד, ומה שאחרים נמי אין חייבין עליו ג"כ הוא משום שלענין חיוב כל אדם הוא כגוה"ד ולכן שייך זה רק בראוי להיות גוה"ד ולא בבן על אביו שאינו ראוי להיות גוה"ד. והנני אביך אוהבך בלוג'נ, משה פיינשטיין

גאון

והנה כפי שכתב כתר"ה בסוף, דרופאים המומחים אמרו שאם ישכב במטה ולא ילך יכול לחיות עוד כמה שנים בלי ניתוח אלא שע"י הניתוח יהיה אותן השנים בלא צער ויוכל לילך ולהתעסק בכל דבר כמו כל אדם, פשוט לע"ד שאסור לעשות ניתוח שהוא בסכנה שאם לא יעלה בטוב ימות בשביל ספק שאם יעלה יפה יהיה אותן הימים בלא צער, ותמיהני על שכתר"ה מסתפק בזה. ואדרכה הא יש להסתפק אם מותר לעשות ניתוח אף כזה שאין בו סכנה דעכ"פ הא איכא איסור חובל דאף בעצמו אסור לחבול. אבל מסתבר מאחר שהוא לכוונת רפואה ליכא איסור, דהא ברמב"ם פ"ה מחובל ה"א כתב כל המכה אדם כשר מישראל דרך נציון ה"ז עובר בל"ת = בלא תעשה = ואיכא גירסא דרך נציון, ומשמע שתנאי זה דדרך נציון או דרך נציון קאי גם ארישא על הא דאסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחברו, וכיון שהוא בשביל רפואה הרי אינו ענין נציון ובזיון מותר. והא דבסנהדרין דף פ"ד בהא דרב לא שביק לבריה למישקל ליה סילוא ומקשה א"ה אחר נמי ומתרץ אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק, אף שהכוונה הוא למישקל הסילוא ולא לנציון ובזיון, הוא משום דהחשש הוא שמא יעשה יותר מן הצורך משום שלא יזהר כראוי והיתרון הוא כמו נציון ובזיון דאי הזהירות כראוי בחבלת חברו הוא כמו דלא איכפת לו כל כך דזהו בזיון. ועיין בכ"מ פ"ה מממרים ה"ז שאף האיסור להוציא מאביו סילוא הוא רק מצד הגזירה דלמא חביל ביה טפי ממה שהוא כדרך הרפואה דהא כדרך הרפואה פטור ומותר כדפשטי אמוראי ור' דימי בר חיננא שם, והיתרון היה שייך להחשיכו גם לדרך בזיון. והוצרך לומר שהחלוק אחר מאביו הוא משום שהוא שגגת לאו. וכן מוכרחין לומר דהא גם איסור חובל בחברו הוא מאותו הלאו דלא יוסיף כמו במכה כדאיתא בכתובות דף ל"ב, וא"כ אין לחלק בין מכה לחובל, וכיון שבמכה הוא דוקא דרך נציון ובזיון גם בחובל הוא דוקא דרך נציון ובזיון, שלכן יש להתיר בליכא סכנה ע"י הניתוח אם החולה רוצה בזה. אבל כשאיכא חשש סכנה שהניתוח אפשר ימיתנו אסור מאחר דכשישכב במטה יכול לחיות כמה שנים בלא ניתוח.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך תקליטור פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן **

הגון חלף לב ליטא לזבוב ניתוח אלא כיון בסכנת נפשות ..

אם נערה מותרת ליפות עצמה ע"י נתוח שהוא חבלה בגופה.

כ' אדר תשכ"ד.

נשאלתי בנערה שרוצה ליפות עצמה כדי שיקפצו עליה לקדשה ע"י מה שהמציאו עתה הרופאים ע"י נתוח שהוא חבלה בגופה אם מותרת מצד האיסור לחבול בעצמו. והנה בתוס' ב"ק דף צ"א ע"ב ד"ה אלא איתא דאסור לחבול בעצמו אפילו לצורך כהא דאשה שטפחה על ראשה להרויח כאיסר שמן. וא"כ אף שכאן הוא צורך גדול הא יש לכאורה לאסור דדוחק לחלק בין צורך קטן לצורך גדול כל זמן שלא מצינו בפירוש. אך הא יקשה ע"ז מהא דמסיק דהאי תנא הוא ר"א הקפר ברבי שסובר דנזיר הוא חוטא שציער עצמו מן היין וק"ו להמצער עצמו בחבלה, שודאי מסתבר שאם יש לו הנאת ממון או שאר הנאה כשיצער עצמו ולא ישתה יין שלא יהיה אסור, א"כ גם החובל בעצמו שילפינן מזה אף שהוא מק"ו אין לאסור כשהוא לצורך הרוחת ממון או לשאר צרכים ואיך כתבו התוס' שאפילו לצורך אסור לחבול בעצמו.

וצריך לומר שביין המונע מלשתות בשביל איזה הרוחה לא נחשב כלל מצטער מזה כיון דהנאתו מהריוח גדולה מצערו דכשישתה ולא ירויח הרי יהיה לו עוד יותר צער מזה שהפסיד הריוח שהיה משיג כשלא ישתה היין דהא כל הצער ממניעת שתיית יין הוא רק מצד שמתאוה לזה והרי מתאוה יותר להרויח, אבל בחובל עצמו שהוא צער ממש לא מצד תאוה לא מתחלף זה בצער שלא ירויח שהוא רק מצד תאוה להרויח, ומה שמתרצה לחבול בעצמו בשביל הריוח הוא שצד רצונו הגדול להרוחת הממון רוצה לסבול הצער שזה אסור. וגם לדינא הא לא קי"ל כר"א הקפר ברבי ומ"מ פסק הרמב"ם רפ"ה מחובל דאסור לחבול בעצמו, כדאיתא בהגר"א יו"ד סימן רל"ו סק"ו, א"כ הוא מלמוד אחר, שלכן הוא בכל אופן אף לצורך. אבל מ"מ אם לר"א הקפר ברבי היה צריך לומר דמותר לצורך היה ראייה מיניה לכו"ע כיון שלא מצינו חולק, וגם הא ע"ז שאסר ר"ע במתני' שאירי אף לצורך הביא הגמ' מר"א הקפר ברבי הרי שגם לר"א הקפר ברבי אסור לחבול בעצמו אף לצורך לכן צריך לומר כדחירצתי.

אבל הרמב"ם הא כתב ברפ"ה מחובל באיסור הכאה לאדם כשר מישראל שהוא במכה דרך נציון ולחד גירסא דרך בזיון עי"ש, וא"כ בעובדא זו שהחבלה הוא ליפותה הרי אינו דרך נציון ובזיון שלא שייך האיסור ואם במכה חברו הוא רק דרך נציון ובזיון גם במכה בעצמו אין לאסור כשהוא ליפות שאינו דרך נציון ובזיון. ומה שדייק ידידי הרב הגאון ר' טוביה גאלדשטיין שליט"א מלשון ולא החובל בלבד אלא כל המכה אדם כשר מישראל דרך נציון ה"ז עובר בל"ת = בלא תעשה =, שתנאי דדרך נציון הוא רק על מכה ולא על חובל, לא מסתבר זה, דהא בין חובל בין מכה ילפינן מחד קרא דלא יוסיף וכיון שמשמע לרמב"ם דהוספה במלקות הוא דרך נציון ובזיון ומזה לא נוכל למילף הכאה שלא בדרך נציון ובזיון א"כ גם חובל הוא דוקא בדרך נציון ובזיון וקאי התנאי דדרך נציון גם על חובל דלא שייך לחלק בלפנותא מחד קרא.

ויש להביא ראייה לשיטת הרמב"ם מהא דאמר בב"ק שם /דף צ"א/ ר"ח כד הוה מסגי ביני היזמי והגא מדלי להו למאניה אמר זה מעלה ארוכה וזה אינו מעלה ארוכה ואם כל חובל חייב איך היה מותר לו לילך ביני היזמי והגא בלא בגדים שיחבול בעצמו הא יעבור איסור חובל בעצמו ואף שאינו מתכוין הא היה פסיק רישיה דדוחק לומר דהיה באופן שלא היה פ"ר = פסיק רישא =, ולכן צריך לומר דהאיסור חובל הוא רק דרך נציון וכיון שהיה הליכתו לצורך הרי אין זה דרך נציון וליכא האיסור. ונצטרך לומר דלצורך שאסור הוא דברים שעושה אותם לכוונת צער כהא שמקרע על המת שהוא להצטער ביותר מצד צערו על המת ורוצה להשחית, אבל לפ"ז גם בחובל בעצמו כמשרט על המת יש לאסור שהרצון והצורך הוא הצער מזה שזהו דרך נציון ובזיון שזה אסור אף שהוא לצורך דהרצון להצטער נחשב לו צורך, דבכל אופן אסרה תורה, ויקשה מהא דעל שריטה למת הוצרך לקרא אחר ועל שריטה לצער אחר כעל ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים ליכא האיסור כדאיתא במכות דף כ' ע"ב, ודוחק לומר דהוא לעוד לאו והמיעוט לביתו שנפל הוא מיעוט מאותו האיסור אבל אסור מדין חובל בעצמו, דהא בתוס' סנהדרין דף ס"ח ע"א איתא טעם על ר"ע שהכה במיתת ר"א את כשרו עד שדמו שותת לארץ שמשום שרט לנפש ליכא דמשום תורה קעביד כדאמר אין לי שולחני להרצותו, והא עדיין יקשה דהיה אסור משום חובל בעצמו ור"ע דמתני' הא סובר דאסור לחבול בעצמו ודוחק לומר דהוא רק כר"ע דברייתא ודלא כרבא שסובר דגם לר"ע דברייתא אסור בחבלה דהי"ל להקשות מברייתא דסנהדרין. ואין לומר דהשריטה הוא כבוד להמת שמצטערין עבורו כל כך עד שמשרטין ומתגודדין בבשרם שלכן אין זה דרך נציון, שאף בשביל כבוד המת הרי הוא דרך נציון ובזיון כיון דהכבוד הצער והבזיון בשבילו. וצריך לומר שהוא משקיט צערו בזה כהא דבשבת דף ק"ה ע"ב שפרש"י על מקרע בחמתו דא"ר אבין דהוא מתקן דקעביד נחת רוח ליצרו שמשכך את חמתו, וכן הוא גם בחבלת עצמו משכך ומשקיט צערו וחמתו שיש לו מהמת ולכן אין זה דרך נציון ובזיון שמצד איסור חובל בעצמו ליכא רק משום איסור האחר דשריטה על מת ועל ביתו שנפל וספינתו שנטבעה ליכא האיסור ור"ע היה מותר מצד צערו על התורה להשקיט צערו. שוב הראו לי שבערוך לנר יבמות דף י"ג סע"ב הקשה זה ומה שתירץ דמשום כבוד התורה מותר כמו שליכא משום בל תשחית בעוקרין על המלכים, לא נכון כלל דליכא בזה שום כבוד להתורה והתורה הא מאסה בכבוד כזה ולא הוזכר בתוס' לשון כבוד אלא אתורה היה מצטער כדאמר אין לי שולחני וכן הוא בש"ך יו"ד סימן ק"פ סק"י, וכן מה שתירץ שהיה שלא במתכוין דלא חשב שיצא דם בהכאתו כהא דרבא בשבת דף פ"ח ע"א שהיה מונח אצבעתא ידיה תותי כרעא לא נכון כלל דהתם היה מונח האצבע שלא באופן הכאה וצער רק שנזדמן שהרגל היה ממעך ולא היה לו לחשוב על זה שייך לומר שהיה שלא במתכוין אבל היכא שהוא מכה בכוונה להצטער שיש לו ודאי לאסוקי אדעתיה שיצא דם איך שייך להחשיבו שלא במתכוין, וכן לא מתורץ מה שסובר הב"י יו"ד שם דעל צער אחר שרי וכן פסק הרמ"א שם סעי' ו'. אלא צריך לומר כדבארתי.

ועיין בשט"מ ב"ק צ"א ע"ב בשם הרמ"ה דמהא דר"ח כתב דשמעינן דאדם רשאי לחבול בעצמו ופסק כמותו משום דכתרא הוא אבל הא יקשה על הרמב"ם שפוסק דאסור אבל הוא כדכתבתי שהראיה היא רק דלא נאסר אלא בדרך נציון.

אך לכאורה יקשה מסנהדרין דף פ"ד ע"ב דעל מה דרב לא שביק לבריה למישקל ליה סילוא הקשה א"ה אחר נמי, והא חבלה זו הוא לאו דרך נציון ובזיון כיון דכוונתו הוא למישקל הסילוא וליכא האיסור דלא יוסיף ול"ד לבן באביו שאף בלא דרך נציון ובזיון נמי חייב חנק דנתמעט רק מכה לרפואה, וצריך לומר דהחשש דדלמא חביל בו טפי ממה שהוא בדרך הרפואה כדאיתא בני"י בשם רמב"ן (דף י"ט ע"א

מדפי הרי"ף) והכוונה שיהיה זה באופן שהיה יכול להזהר שלא יחבול יותר אך לא יזהר כראוי מפני הטירדה וחבלה זו היתירה הרי היא דרך נציון ובזיון כיון שלא הוצרך זה להרפואה והאי זהירות שאדם מועד לעולם הוא כלא נתחשב בהלאו מצד עצלותו להזהר שלכן היא נמצא שעבר על איסור חובל בשוגג והקשה שפיר שהיה לן לאסור אם חוששין לזה בכך לאכיו.

ובעצם מזה שפשוט לגמ' דמותר להקזי דם לחברו ובעיניו אם מותר בן לאכיו ראייה שאיסור חובל שילפינן מלא יוסיף הוא דוקא דרך נציון ובזיון ולא כשחובל לרפואה, אבל במכה אכיו שנאמר סתם מכה היה מקום לומר דאף לרפואה יהיה חייב כשאינו סכנה לידחי מדין פקוח נפש, וא"כ יש למילף מזה דגם שלא לרפואה אם הוא באופן שהחבלה הוא לטובתו שאינו דרך נציון ובזיון מותר כדסובר הרמב"ם, ומוכרחין לומר שמה שהקשה דיהיה אסור גם אחר למישקל סילוא הוא משום דהאי זהירות מלחבול טפי ממה שצריך הוא נחשב דרך נציון ובזיון, כדתירצתי.

ועוד יש ראייה מהא דבסנהדרין דף פ"ט ע"ב בעובדא דמיכה דאמר לחבריה הכני נא שנענש בהכאת הארי על שמאן להכותו שהקשה הגמ' מנא ידע דאינענש ותיירץ היכא דמוחזק שאני והוצרך להוכיח מאברהם בהר המוריה ומאליהו בהר הכרמל ולא הוכיח מזה גופיה דאי לא תימא הכי היה אסור לשמוע לו משום לאו דלא יוסיף, אלמא דמצד לאו דלא יוסיף היה מותר דכיון דאמר לו שיכהו בדבר ה' הרי אין זה דרך נציון ובזיון אף אם אינו מוחזק עדיין לנביא ואינו רשאי להאמינו לעבור על איסור, דמ"מ כיון שהוא אומר שיכהו לא מפני שהוא רוצה לחבול בעצמו אלא שהוא בדבר ה' הרי בכל אופן כיון שסובר כן אינו דרך נציון ובזיון, וגם רשאי להאמינו כיון שהוא אדם גדול וחכם וראוי לנבואה ואף שחייב להאמין הוא רק כשעשה אות ומופת כדאיתא ברמב"ם סוף פ"ז מיסוה"ת מ"מ רשאי להאמינו כשהוא ראוי לנבואה וכיון שאם האמת כדבריו ליכא איסור כלל, ואינו דחוי על האיסור מצד ציוי הנביא שע"ז אינו רשאי להאמינו אלא בנתינת אות או במוחזק, אבל אם האיסור דחובל היה בכל אופן ורק משום ציוי הנביא היה מחוייב לעבור על איסור חובל היה הוכחה מזה גופיה דנביא מוחזק שאני שלא צריך אות וא"כ הוא ראייה להרמב"ם.

ולכן נראה מזה שיש להתיר להנערה ליפות עצמה אף שהוא ע"י חבלה כיון שאינו דרך נציון ובזיון אלא אדרבה לטובתה. ועיין בסנהדרין דף פ"ד ע"ב שר' מתנא אמר שבן מותר להקזי דם לאכיו משום שנאמר ואהבת לרעך כמוך ופרש"י לא הוזהרו ישראל מלעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו, ופשוט שאין הכוונה כשהוא אינו מקפיד לעשות לעצמו רשאי לעשות לחברו אף שאין זה לטובתו כגון הרוצה לענות עצמו בסיגופים ובחבלות שודאי אסור לעשות לחברו אף למ"ד מותר לחבול בעצמו, ולא רק בחבלות אלא אף אדם שאינו מקפיד על בזיונו, לא רק מצד שמקיים מתני' דאבות פ"ד מ"ד שר' לויטס איש יכנה אומר מאד מאד הוי שפל רוח עיי"ש בפה"מ = בפירוש המשניות = להרמב"ם בעובדא דההוא חסיד, אלא אף אם גם מטבעו אינו מקפיד שאסור לו לבזות את חברו ואדרבה מחוייב הוא לכבד את חברו, והוא חטא היותר גדול המלכין פני חברו והוא בלאו דלא תשא עליו חטא ואם ברבים הוא בעונש דאין לו חלק לענה"ב כמפורש ברמב"ם פ"ז מדעות ה"ח שהלאו להכלים את ישראל הוא אף שלא ברבים ולא הוזכר חלוק לומר דשפלי רוח יהיו מותרין להכלים בנ"א = בני אדם =, וא"כ גם באדם שמענה עצמו בסיגופים וחבלות אסור לו לסגף ולחבול בחברו, אבל כוונת רש"י דחבלה כזו שהוא לטובתו כהקזת דם שכל אדם רוצים וחפצים לעשות לעצמן מצד האהבה לעצמו לא שייך לאסרו לעשות לחברו וא"צ קרא להתיר זה, שלכן אף לאכיו שלא נאמר כחייב הכאתו שיהיה דוקא דרך נציון ובזיון וגם ליכא קרא לפטור לרפואה נמי א"א לאסור כשהוא לטובת האב כהקזת דם לרפואה אף שאינו לחשש סכנה ופ"נ = ופקוח נפש =. ומסתבר שאף ר"ד בר חנינא שמצריך קרא להתיר הקזת דם לרפואה לאכיו מהיקשא דמכה אדם ומכה בהמה, הוא רק למכה אכיו שאולי יש בהכאה חסרון יראה וזלזול שזה איכא גם במקזי לרפואה, וגם אולי מצריך הקרא לאם אין האב רוצה בהחבלה אף שהוא לרפואה שג"כ פטור ומותר וכדאיתא כן הדין במנ"ח = במנחת חינוך = מצוה מ"ח שסובר שאין לידע זה מואהבת לרעך כמוך משום שנמצאים מעט אנשים שאין רוצים להצטער בחבלה אף שיודעין שיתרפאו מזה כשאין במחלתם סכנה שלכן היה מקום לילך בתר רצון אדם זה אף שהוא מהמיעוט והוצרך להקרא דמקיש למכה בהמה דפטור כשהוא לרפואה אף שהוא בע"כ דבעלים כיון שלא הזיקו בזה אלא אדרבה השביחו ולא שייך חיוב על נתינת שבח וריוח לאדם אף שהוא בע"כ שכ"כ גם מכה אדם דאיירי באכיו שאם לרפואה פטור אף שהוא בע"כ, ור' מתנא סובר דלא צריך להקרא דהסברא היא שיש למיזל בתר דעת רוב בנ"א = בני אדם =. ואולי פליג ע"ז ר' מתנא וסובר דבע"כ דהאב אסור להקזי לו דם בליכא סכנה דלא כהמנ"ח, וכן אפשר פוסק הרמב"ם שכתב בפ"ה מממרים ה"ז באם אין שם מי שיעשה אלא הוא והרי הן מצטערין ה"ז מקזי וחותר כפ"מ = כפי מה = שירשהו לעשות, שמשמע מלשון זה דבלא מרשהו האב אסור להבן להקזי לו דם לרפואה שהוא משום שפוסק כר' מתנא, והמנ"ח עמד על לשון זה שברמב"ם ומשמע מלשון שסובר דלשון זה שברמב"ם לאו דוקא, אבל אפשר דהוא דוקא ואוסר בע"כ מטעם דסובר דפליגי בזה ר' מתנא ור"ד בר חנינא ופסק כר' מתנא. עכ"פ הקרא שמצריך ר"ד בר חנינא הוא למכה אכיו אבל למקזי דם לחברו לרפואה שמותר גם הוא לא יצריך קרא לא מבעיא להרמב"ם שבלא דרך נציון ובזיון ליכא הלאו אלא אף אם לא נסבור כהרמב"ם בזה נמי כיון שהוא לטובתו מותר בפשיטות בלא קרא מצד ואהבת לרעך כמוך שאמר ר' מתנא, אך אולי למה שכתבתי בפירושו שני דר"ד בר חנינא מצריך קרא למכה אכיו בע"כ היה צריך קרא גם לחובל בחברו לרפואה בע"כ וידעין זה מכ"ש ממכה אכיו שמותר מהיקשא שכ"ש בחברו שמותר. ואם נמא שר' מתנא פליג ואוסר בע"כ באכיו אולי יסבור לאסור גם בחברו בע"כ וצ"ע לדינא דלמנ"ח הא פשוט לו שמותר אף באכיו וכ"ש בחברו. אבל ברצון חברו לכו"ע מותר גם בלא קרא אף אם לא נסבור כהרמב"ם ונאסור חובל בכל אופן כיון שהוא לטובתו וברצונו מקרא דואהבת לרעך כמוך. וא"כ בנערה ליפות עצמה שהוא לטובתה וברצונה יש להתיר בפשיטות אף אם לא נסבור כהרמב"ם כחדושו דבעינן שיהיה דרך נציון ובזיון.

וקצת ראייה יש עוד להביא מבכורות דף מ"ה ע"א שתנן היתה בה יתרת ותתכה, ואם היה אסור לתתכה הו"ל למיתני אע"פ שאינו רשאי, כדתנן במתני' קמא פ"א ודפ"ב = ודף פ"ב = שם במוכר חמורו ופרתו לעכו"ם שתנן אע"פ שאינו רשאי והכא לא נקט משמע שרשאי, ודוחק לומר שמתני' זו פליג אר"ע דמתני' בב"ק וסובר שאדם רשאי לחבול בעצמו דהא לא הובא מתני' זו לתנא שפליג, אלא צריך לומר דכיון שהוא לנוי שלכן הוא לטובתו שרוצה בזה ליכא איסור דחובל והוי מזה ראייה ממש לעובדא דידן שכ"ש בנערה שהיפוי יותר צורך וטובה לה מלאיש דהא איתא בכתובות דף נ"ט ע"ב תני ר"ח אין אשה אלא ליופי שודאי יש להחשיב שהוא לטובתה ומותרת לחבול בשביל להתיפות.

משה פיינשטיין.

עוד בענין הנ"ל להנ"ל. כ"ח אייר תרפ"ב, ליובאן.

ענף א הנה מה שהשיג ידידי עלי כמה שנטיית מדרך הסוברים דהפטור במפותה יתומה הוא מטעם מזיק ברשות, מחמת דאינה יכולה ליתן רשות לבועלה אין להחשיב זה רשות, מהא דקטע את ידי היה פטור אי לאו משום שאין אדם מוחל על ראשי אברים כב"ק דף צ"ג ובע"מ לפטור סברי הרבה ראשונים שפטור כדאיתא בטור /חו"מ/ סי' תכ"א בשם הרא"ש אף שאינו יכול ליתן רשות לחבול בו. ובכתובות דף ל"ט דימה הגמ' בפירושו דלמפותה אין משלם צער משום דדמי לאומר לחברו קרע שיראין שלי והפטור. לע"ד לא קשה כלום דודאי סברתי אמת שאין שייך לפוטרו מקנס מטעם דנתנה רשות כיון שאסור אף בנתינת רשותה וזה שבקטע את ידי היה פטור משום דחיוב הממון בחובל אינו מצד החטא שחבל באדם אלא משום שהזיקו והחסירו וכן חיוב הצער והבושת אף שלא החסיר לו כממון מ"מ החסיר לו בכבודו ועשה לו צער ששוה כממון כך וכך, ועל החטא דחבלה מלאו דפן יוסיף לא נתכפר בהתשלומין אלא צריך לבקש ע"ז מחילה כדאיתא במתני' ב"ק דף צ"ב, ואף אם יחבול באונס שאין לענשו על החטא נמי חייב בהתשלומין משום דהוא על החסרון והזיק שעשה לחברו ומה שפטור על הבושת בלא מתכוין משום דלא הוי אז בושת. ולכן כשעשה ברשות הנחבל אינו מתחייב לו ממון משום דהחסירו והזיקו ברשותו ולא חייבה תורה ע"ז שהחסיר והזיק ממון לחברו אלא כשהוא שלא ברצונו כסתם מזיק.

ועוד יותר יש לומר שאף אם נימא שחיוב מזיק וחובל הוא ג"כ על החטא (כדכתבתי בספרי על ב"ק /דברות משה/ סימן י"ז ענף ב' באופן א' עיי"ש), מ"מ הוא על החטא שהחסיר לחברו ולא על חטא עצם החבלה והשחתה ובה הוי חברו בעלים על החטא שלא להקפיד ע"ז דהא בידו ליתנם במתנה וגם לשוכם ולחבול בעצמו ולכן יכול ליתן רשות לאחר לעשות זה וממילא אין כאן חטא דמחסיר לחברו ואין כאן תשלומין. ואף דנשאר עכ"פ חטא על מעשיו חטא דחובל דאף בעצמו אינו רשאי וכן חטא דבל תשחית על שבירת כלים דאסור אף בשלו אבל הא ע"ז לא הוי חיוב התשלומין ורק על מה שהחסיר והפסיד לחברו שע"ז ודאי כל אדם בעלים על של עצמו להחסיר את עצמו רק שאחרים אסורין משום שאינם בעלים על ממון חבריהם ולכן כשנתן רשות הוא כבעלים לזה גם על של חברו ואין שייך ממילא תשלומין ונשאר רק איסור החבלה והשחתה שאין ע"ז חיוב ממון.

וכן הוא גם במפתה על חיוב הממון שיש שם דהוא פגם וצער ובושת יש לדמות זה לקרע שיראין שלי והפטור אף שלא מטעם מחילה, מטעם מזיק ברשות דחיוב ממון זה הוא מצד שהחסיר לה ולא מצד חטא הביאה שע"ז יכולה ליתן רשות כמו על כל חסרון אף שישאר עלי חטא הביאה ופגם נערה בתולה. אבל חיוב הקנס דחמשים סלעים אינו על חסרונה דהא שילם לה כבר בעד הכל אלא דהוא על חטא הביאה ופגם נערה בתולה, ואף שבדף מ' /כתובות/ איתא הנאת שכיבה חמשים וכן הוא ברמב"ם רפ"ב מנערה בתולה, מ"מ אינו תשלומין על שיוי ההנאה כמו אם היה מתחייב בעצמו אתנן שנימא שהתורה חייבתו על הנאתו בדמי שיוי אתנן שאמרה שהשיוי הוא נ' סלעים דאם היה החיוב על ההנאה היה זה חיוב ממון ולא קנס וגם היה חייב אף בכוגרת ובעולה איזה סך שג"כ נהנה אלא ודאי שכל שלא התחייב את עצמו באתנן אין שייך חיוב מן הדין לשלם על ההנאה אלא על מה שהזיק שע"ז שילם פגם ובושת וצער. ורק שבשביל החטא שעשה ונהנה מהחטא קנסתו תורה לשלם קנס חמשים סלעים. ואין שייך התשלומין לאביה ולה אלא משום שהקנס היה ליתן להם. ולכן אין טעם שיועיל רשותה כיון שלא נעשה מזה דבר היתר שעדין היה אסור לו לבועלה ולכן היה שייך לחייבו בקנס אף במפותה יתומה אף שמבושת ופגם היה פטור מטעם מזיק ברשות.

אך בקרע את כסותי וקטע את ידי איני מביין מ"ט לא נפרש מטעם מחילה כדאיתא בתוס' /כתובות/ דף נ"ו וכן במפתה לענין בושת ופגם הוי מחילה ואף שאמר לו קודם שקרע שעדין לא נתחייב מ"מ הא לא חזר בשעת קריעתו והוי כמחל גם אז. ואף אם לא נימא דהוי כמחילה בשעת החיוב מ"מ הא מחל לו לכשיעשה ואין נחשב כדבר שלא בא לעולם כיון דבידו לעשות ולכן הוי שם מטעם מחילה ורק בקנס הוי דבר שלא בא לעולם ולכן יש סבירי שאין יכול למחול.

ודעת הרמב"ן נראה שכוונתו מטעם מחילה ומתחלה אמר טעם שיכול למחול קנס אף שלא בא לעולם משום דדמי לאומר דין ודברים אין לי בנכסין בחיין ובמותין דאם מתה אינו יורשה דנחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר שעכשיו אינו ראוי לה דאין ברור שתבוא לידה אדם מתנה עליה שלא יירשנה ול"ד לירושת אביו שהוא נחשב כמו שברור עיין בר"ן ר"פ הכותב, וכ"כ הכא מאחר שהוא זכות שעדין אין לה יכולה להתנות שלא יבא לה הזכות הזה והוא גדר סלוק מזכותו אף אם הוא זכות בעלמא כירושה. ועיין בקצה"ח סי' ר"ט ס"ק י"א בשם הרמב"ן דבדבר של ממון יכול אדם למחול דין חיוב שלא יתחייב שכנגדו, ולכן אף בקנס יש טעם זה דעכ"פ אף שהחיוב אינו מחמת ידיה רק מחמת עצמו שחטא מ"מ מאחר דזיכתה התורה לדידה יכולה היא להסתלק מזכות זה וממילא יפטור. ואח"כ אמר דשייך אף בקנס מחילה פשוטה מאחר דעכ"פ בשעת ביאה הוא מתחייב כדמסיק שם וסובר כהראב"ד דמהני מחילה בקנס. וטעמו הוא דאף שגם הוא יסבור דלא מהני מחילה בדבר שלא בא לעולם מ"מ הזכות הוי בא לעולם כדבארתי להירושה ששבשעת ביאה נעשה חיוב עליו שיקנסוהו. אך עדין יש לומר דאינה מחילה משום דמחלה קודם הביאה, ע"ז מביא ראייה מקרע שיראין שג"כ הוא קודם שקרע ומ"מ פטור ועיין בר"ן שם.

וכשנדקדק בלשון הרמב"ן מוכרח לומר כן. דאם מטעם מזיק ברשות מאי הקשה אח"כ שהביא כבר הראיה מקרע שיראין מזה שאינה זוכה בקנס עד העמדה בדין הא עכ"פ הוא מזיק ברשות ולא חייבה תורה בעשה ברשות. אלא ודאי שטעמו משום מחילה והביא מתחלה ראייה שאף שהמחילה היתה קודם שעשה מ"מ מהני דבלא ראייה היינו אומרים שהוי כמתנה ע"מ שכתוב בתורה כקושיית התוס' /כתובות/ בדף נ"ו ולכן הביא ראייה מקרע שיראין שפטור מטעם מחילה כתירוץ ה' אלחנן שם. ואח"כ הקשה הא הכא הוי דבר שלא בא לעולם דאין מתחייב עד שעת העמדה בדין ותירץ דמ"מ בשעת ביאה הוא מתחייב והוא כדבארתי אליבא דהירושלמי. והסובר בירושלמי שאינה יכולה למחול דחושב זה כדבר שלא בא לעולם וכמו שבארתי שהרמב"ם יסבור כן הוא מחמת דהוי תרי מי יימר ועוד יותר שמחשיב זה ללא בא לעולם כדאיתא בר"פ המפקיד /בבא מציעא ל"ד ע"א/ וכדבארתי במכתבי הקודם. ולכן נסתלקה השגת ידידי עלי מכתובה שיכולה למחול שהחיוב ברור אם ימות ויגרש וליכא רק חד מי יימר ונחשב בא לעולם והכא איכא תרי מי יימר ולכן אינה יכולה למחול. והרמב"ן סובר שיכולה למחול הזכות שזה ישנו עתה ודימה מתחלה לנחלה הבאה לו לאדם ואח"כ אמר מטעם מחילה פשוטה מסכרא שיכולה למחול הזכות.

כחובל בחברו כנתינת רשות אם עבר על הלאו.

ובחובל בחברו הא ליכא מלקות אלא בחבלה שאין בה שו"פ וכשהרגו אף בשוגג פטור מן התשלומין כתנא דבי חזקיה בין בממון אחר ובין מדמי הנהרג, וממילא ליכא מציאות לשאלת כתר"ה דאם התרו בו שלא יכהו משום לאו דבל יוסיף והרגו בשוגג בהכאתו לומר דילקה כיון שפטור ממיתה, דהא ליכא מלקות בחבלה כזו דנהרג, ואף אם היה מוכה שחין שאינו שוה כלום למכרו לעבד כפי ששמין הנוק כדאיתא בגיטין דף מ"ג, הא איכא צער ובושת ששוין יותר משו"פ.

ובנתן רשות לחברו להכותו ששאל כתר"ה אם עבר על הלאו וחייב מלקות, הנה מכיון שאסור לאדם לחבול בעצמו כדאיתא בב"ק דף צ"א ואיפסק כן ברמב"ם רפ"ה מחובל, ודאי אין רשותו כלום לסלק איסור בל יוסיף מעליו, ואף באופן שיהיה פטור לשלם דאף דבסתם נתינת רשות חייב לשלם כדאיתא בב"ק דף צ"ב אף באמר ע"מ לפטור משום דתלינן שאין אדם מוחל, וכדכתב הרמב"ם פ"ה מחובל הי"א שהדבר ידוע שאין אדם רוצה בכך, מ"מ כשיאמר הנחבל שהיתה כוונתו לפטורו ממש הא פטור כדאיתא ברש"י שם /ב"ק/ דף צ"ג וכן הוא גם לתוספות שם, מ"מ יהיה פטור ממלקות דנחשב כשילם מצד המחילה. ובנתן לו רשות לחבול בו וחבל בו חבלה שפחותה משו"פ, מסתבר שעל חבלה קטנה כזו שהוא גם בלא צער ובלא בושת אין זה דרך נציון ובזיון כשנותן לו רשות ואין מקפיד על זה שאינו עובר בהל"ת דלא יוסיף דהוא כדרך שחוק בעלמא, דהלאו אינו עובר אלא כשהוא דרך נציון ובזיון כדאיתא ברמב"ם שם וממילא לא שייך מלקות. אבל בחבלה גדולה שהוא דרך נציון ובזיון לא תועיל נתינת הרשות לסלק האיסור מעליו מאחר שאף הוא עצמו אסור לחבול בעצמו כדלעיל.

והא דחבריה דמיכה נענש על שלא הכה את חברו מיכה הנביא מה שאמר לו להכותו, הוא משום דמיכה היה נביא המוחזק שלעבור אלאו בהוראת שעה מחוייבין לשמוע לו כמו במצוה לדבר חול. והיה יכול הגמרא בסנהדרין דף פ"ט להוכיח דנביא המוחזק שאני מזה גופא שהיה מחוייב לשמוע לו להכותו אף שהוא לאו מאחר דרשותו לא מהני, אבל הביא מאברהם בהר המוריה דשמע לו יצחק ומאליהו בהר הכרמל דסמכו עליו לעבור על איסור שחוטאי חוץ, משום דהא איכא מ"ד דאדם רשאי לחבול בעצמו בב"ק שם /דף צא ע"ב/ שלדידיה יש להועיל רשותו שלא יעבור על הלאו, ולכן הוכיח מאברהם ואליהו שודאי הוא איסור לכו"ע וגם איסור דמיתת ב"ד וכתת ומ"מ סמכו עליהו בלא אות שהוא משום דנביא המוחזק שאני.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך תקליטור פרויקט השו"ת - אוני' בר-אילן **